

El Kaide'den Post-Kaide'ye Dönüşüm: IŞİD

Recep Tayyip Gürler* & Ömer Behram Özdemir**

Özet

2011'den bu yana hem Suriye İç Savaşı'nda hem de Irak'ta iç savaşa evrilmeye potansiyeli olan kaos ortamında aykırı bir aktör olarak gündeme oturan Irak-Şam İslam Devleti'nin (IŞİD) etkin bir konuma sahip olması, kanımca sebep ve sonuçları ile analiz edilmesi gereken bir vakadır. Bu bağlamda, 2003 Irak İşgali'nden başlayarak günümüze kadar gelen süreci hem yakın dönem siyasi tarih okuması yaparak hem de IŞİD'in güncel gelişim seyriinde bölge politikalarındaki etkisi üzerinden analiz yapılması gerekli görülmüştür. Bu çalışma kapsamında daha sonra IŞİD adını alacak olan Irak'taki el-Kaide yapılanmasının 2003 Irak İşgali'nden itibaren bölgede örgütlenmesi, Irak merkezli hükümeti ve Sünni Sahva birlikleriyle girdiği mücadele, zayıf düşülen 2008-2011 arası dönemin ardından ABD birliklerinin Irak'tan çekilmesi ile birlikte hareketin yeniden güç kazanmasının nedenleri ele alınırken bir yandan da el-Kaide ile IŞİD arasında yaşanacak ayrışma sürecinin başlangıcı olan Irak İslam Devleti'nin IŞİD'e dönüşüm süreci ve Suriye İç Savaşı'ndaki rolü ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriye İç Savaşı, IŞİD, el-Kaide, Irak İslam Devleti, Sahva

* Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, Irak Çalışmaları Masası-rtgurler@gmail.com

** Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, Levant Çalışmaları Masası-omerbehram@gmail.com

From Al-Qaeda to Post-Qaeda: The Evolution of ISIS

Recep Tayyip Gürler* & Ömer Behram Özdemir**

Abstract

The Islamic State of Iraq and al-Sham (ISIS) became an important actor in Syrian Civil War after their expansion through Northern Syria and brutal practices in the region. ISIS also advanced in Iraq where the organisation was initially founded. In this article practices and route of ISIS are examined through the historical evolution of group from Invasion of Iraq (2003) to Syrian Civil War. The article also discusses different positions and practices of ISIS in fighting against Iraqi government and their struggle against Sunni Syrian rebels. This work also investigates the reasons of ISIS's recent advances in the region with particular focus on their disownment from al-Qaeda.

Keywords: *ISIS, al-Qaeda, Iraq, Sahwa, Syrian civil war*

---

* Res. Asst. Sakarya University, Center for Middle Eastern Studies, rtgurler@gmail.com

** Res. Asst. Sakarya University, Center for Middle Eastern Studies, omerbehram@gmail.com

Giriş

Irak işgali öncesinde, dönemin ABD Başkanı George W. Bush yönetimi Irak ile el-Kaide arasında bağlantı olduğunu sık sık vurgulayarak Irak'ı işgal etme planını meşrulaştırmaya çalıştıysa da el-Kaide'nin işgal öncesinde Saddam ile işbirliği içerisinde olduğuna dair elde somut veriler yoktur. 2003 işgali öncesi el-Kaide'nin bölgedeki faaliyetleri, Saddam rejimi ile işbirliği yapmak için değil olası ABD işgaline karşı savaşmak için yürütülen faaliyetlerdi. Irak'ın kuzeyinde Saddam rejimine karşı, el-Kaide'nin müttefiki Kürt menşeli İslamcı örgüt Ensar el-İslam bulunmaktaydı.¹ Daha sonra Irak el-Kaidesi'nin lideri olacak Ebu Musab el-Zerkavi Irak'a yerleştiğinde ilk olarak Ensar el-İslam ile bağlantı kurmuştur. Bu sebeple Zerkavi ile birlikte ülkeye gelen yabancı savaşçıların Irak'a yerleşmesi ve faal olmaları hiç de zor olmamıştır. El-Kaide'nin bölgede aktif olmasının basit bir mantık yürütülerek Saddam ile işbirliği yaptıklarına bir kanıt olarak ileri sürülmesi, ABD yönetiminin işgale haklı gerekçeler sunmaya yönelik girişimlerinden birisidir.

Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın 5 Şubat 2003'te BM Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmada Saddam yönetimi, kitle imha silahlarına sahip olmakla suçlanmıştır. Bu açıklamada tartışmalı olan ikinci husus ise Irak'ın kuzeyinde bulunan Zerkavi ve örgütünün el-Kaide ile bağlantılı olduğunun ve Saddam rejimi ile işbirliği yaptığının belirtilmesidir. Colin Powell bu konuşmayı yaptığı dönemde Zerkavi'nin Usame bin Ladin'e biat etmiş olduğunu destekleyici herhangi bir delil yoktur. Powell'ın konuşmasında öne sürdüğü suç delillerine işgal sonrasında da ulaşamamıştır. Zerkavi'nin el-Kaide çatısı altında savaşmaya başlaması metnin ilerleyen kısımlarında da değinileceği gibi ancak 2004'ün sonlarında gerçekleşmiştir. İsmi BM toplantısında zikredildiğinde ve el-Kaide bağlantısına dikkat çekilerek çok tehlikeli bir figür olduğu söylendiğinde Zerkavi'nin “ünü” tüm dünyaya yayılmıştır. Bu tarihten sonra Ortadoğu ile ilgilenen herkesin aklına aynı soru takılmıştır: Kimdi bu adam? Adının bu dönemde çokça anılması Zerkavi imajının ABD ile savaşan tek adam konumuna gelmesine, efsaneleşmesine ve sahada daha fazla taraftar kazanmasına sebep olmuştur. Belki de ABD istemeden de olsa Zerkavi'yi olabileceğinden daha güçlü biri haline getirmiştir.

1 Abdulkadir Şen, “Irak Dosyası: İşgal ve Direniş”, *International Pressmedya*, 10.12.2013.

Irak el-Kaidesi'nin Dönüşüm Süreci

Ebu Musab el-Zerkavi ve "Tevhid ve Cihad Örgütü"

1966 Ürdün doğumlu olan Ebu Musab el-Zerkavi zor bir çocukluk dönemi geçirdikten sonra² Selefi³ ve Cihadi⁴ İslam yorumuyla tanışmıştır. 1988 yılında SSCB'ye karşı "Cihad" için Afganistan'a gitmiş bir savaşçıdır. SSCB işgali sona erdikten sonra 1992 yılında Ürdün'e geri dönmüş ve Kral Hüseyin'e karşı yürüttüğü faaliyetler sebebiyle Ürdün istihbarat yetkilileri tarafından takibe alınmıştır. 1993 yılında bir sinema salonuna düzenlediği saldırı sonucu tekrar tutuklanmış ve 1999 yılına kadar hapiste kalmıştır. Hapishanede İslami ilimler öğrenmeye ağırlık vermiş ve bazı fetvalar yayınlamaya başlamıştır. Hapishaneden çıktıktan sonra Usame bin Ladin ile tanışmak için tekrar Afganistan'a gitmiştir.⁵ Bin Ladin'den beklediği karşılığı alamayan⁶ Zerkavi kendi adamlarını yetiştirmek üzere 2000 yılının başında Afganistan'ın Herat kampında bir örgüt kurmuştur. Bu örgütte çoğunluğu Avrupa'da sürgün hayatı yaşayan Ürdün, Filistin ve Suriyeli İslamcı militanlar oluşturmaktaydı.⁷ "Tevhid ve Cihad Örgütü" (TCÖ) adını verdiği bu yapılanmayla⁸ birlikte 2001 yılında ABD'nin Afganistan'a saldırması nedeniyle önce İran'a, ardından da Irak'ın kuzeyine yerleşmiştir.⁹ Yeni savaşçılar kazanma, kamp yerleri ve güvenli bölgeler oluşturma amacıyla Irak'ın kuzeyi, Suriye ve Lübnan'daki Filistinli mültecilerin bulunduğu bölgelerde bulunarak kendisine yeni bir alan oluşturmayı hedeflemiştir. Ayrıca Irak'ın Sünni

2 Gary Gambill, "Abu Musab al-Zarqawi: A Biographical Sketch," *The Jamestown Foundation, Terrorism Monitor* 2, Issue 24, December 2004, s.2.

3 "İtikadi konularda Kur'an ve Sünnet'in lafzına bağlı olan ve te'vili kabul etmeyen ekoldür." (Detaylı bilgi için bkz. "Selefiyye" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA), c.36, s.399-402)

4 "Nefisle mücadele, İslam'ı tebliğ ve düşmanla savaşma anlamında kullanılan terim." (Detaylı bilgi için bkz. "Cihad" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA), c.7, s.527-534)

5 M. J. Kirdar, "Al Qaeda in Iraq", *Center For Strategic & International Studies (CSIS)*, Case Study Number 1, 2011, s.2-3, http://csis.org/files/publication/110614_Kirdar_AlQaedaIraq_Web.pdf

6 Mary Anne Weaver, "The Short, Violent Life of Abu Musab al-Zarqawi", *The Atlantic*, 11.12.2013.

7 Kirdar, "Al Qaeda in Iraq", s.3.

8 Kirdar, "Al Qaeda in Iraq", s.3.

9 Mary Anne Weaver, "The Short, Violent Life of Abu Musab al-Zarqawi"

nüfus yoğunluğuna sahip bölgelerinde de bulunmuştur.¹⁰ Irak'ın kuzeyinde bulunan ve el-Kaide ile müttefik olduğu söylenen ayrılıkçı Kürt hareketi En-sar el-İslam örgütü ile bağlantıya geçmiştir.¹¹ Irak el-Kaidesi'nin temelleri de bu safhada atılmıştır. Zerkavi'nin Irak'a geçiş sebebi ABD'nin Irak'a saldıracağını önceden öngörmüş olmasıdır. ABD'nin ise Irak'a saldırmasının gerekçeleri arasında Zerkavi'nin ülkede etkin oluşunu göstermesi bir çeşit paradoks yaratmaktadır. ABD işgalinden önce başlayıp 2004 yılına kadar Zerkavi, el-Kaide çatısı altında değil kendi bağımsız savaşını yürütmüştür.

“İki Nehir Topraklarındaki el-Kaide”

ABD askeri güçleri ve Iraklı direnişçiler arasında Nisan 2004'te yaşanan ve “Birinci Felluce Savaşı” olarak adlandırılan çatışmalardan sonra Zerkavi'nin direnişteki rolü ve önemi zirveye çıkmıştır. Zerkavi, Felluce'deki çatışmalarda direnişçilere liderlik yapmış ve karizmatik kişiliği ile direnişçiler arasında sivrilerle onların sempatisini kazanmıştır. Mayıs ayının başında ABD ordusunun tek taraflı ateşkes ilan edip Felluce'den çekilmesi direnişçiler tarafından zafer olarak yorumlanmıştır. ABD'nin, kesin gözüyle baktığı askeri zaferden yoksun bir şekilde geri çekilmesi ve Felluce'de işlediği savaş suçları, uluslararası camiada hem şaşkınlığa sebep olmuş hem de ABD askerlerinin savaş sırasındaki tutumları eleştirilmeye başlanmıştır.

Felluce Savaşı'nın ardından kendisine “Felluce İslami Halifeliği”nin emiri olarak biat eden direnişçiler¹² ile güçlenen Zerkavi, 17 Ekim 2004'te internet üzerinden Usame bin Ladin'e bağlılık yemini ederek TCÖ adını “İki Nehir Topraklarındaki el-Kaide” olarak değiştirmiştir. Bu örgüte kısaca Irak el-Kaidesi de denmektedir. Bunun üzerine Usame bin Ladin 27 Aralık 2004'te yayınladığı vaazında Zerkavi'nin katılımını memnuniyetle karşılamış ve Iraklı mücahitlere Zerkavi'ye biat ederek onun örgütü bünyesine girmelerini söylemiştir.¹³ Direnişin yükseldiği ve ABD'nin zor durumda olduğu bu ortamı değerlendirmek isteyen bin Ladin, Irak'ta etkili bir el-Kaide kolunun bulunmasının zamanının gelmiş olduğunu düşünmüş olacak ki Afganistan yıllarındaki tutumlarından ve fikirlerinden pek haz etmediği Zerkavi'nin

10 Weaver, “The Short, Violent Life of Abu Musab al-Zarqawi”

11 Zachary Laub, “Al-Qaeda in Iraq (a.k.a. Islamic State in Iraq and Greater Syria)”, *Council on Foreign Relations*, 11.12.2013, <http://www.cfr.org/iraq/al-qaeda-iraq-k-islamic-state-iraq-greater-syria/p14811>

12 Kirdar, “Al Qaeda in Iraq”, s.4.

13 Fawaz A. Gerges, “The Far Enemy Why Jihad Went Global”, *Cambridge University Press*, New York, 2010, s. 258.

biatını kabul ederek¹⁴ ülkede el-Kaide varlığının faaliyete geçmesine zemin hazırlamıştır. Bizce Felluce Savaşı'nın Irak el-Kaidesi'nin oluşumuna katkısı bu yöndedir.

Usame bin Ladin ve Zerkavi'nin Irak'ta işbirliğine gitmelerini stratejik ve jeopolitik çıkarlarına bağlamak mümkündür. 2000'lerin başında Afganistan'da kendisine biat etmesini isteyen Usame bin Ladin'nin teklifini reddeden ve tek başına hareket etmeyi seçen Zerkavi¹⁵, Irak'ta direnişin boyutu büyümeye başlayınca, kanaatimizce, arkasında finansal olarak güçlü birisine ihtiyaç duymuştur. Bu sebeple de kısa bir süre önce reddettiği çatı altına girmeyi kabul etmiştir. Diğer yandan gerek Şii'lere karşı aşırı düşmanca tutumlarından ve İslamiyet ile bağdaşmadığını düşündüğü davranışlarından ötürü eleştirdiği Zerkavi'nin¹⁶ biatını kabul eden Usame bin Ladin ise Irak'ta faaliyet gösterecek el-Kaide'nin, direnişçiler arasında bu derece ünlenmiş birisi tarafından yönetilmesinin, örgütü için daha faydalı olacağını düşünmüş olabilir. Her ne kadar el-Kaide'nin merkez yönetimiyle anlaşmazlıklar yaşasa da Zerkavi, 2006 yılında öldürülene kadar Irak el-Kaidesi adıyla savaşa devam etmiştir.

Irak'ta Alternatif Devlet: "Irak İslam Devleti"

Zerkavi 7 Haziran 2006'da ABD'nin hava saldırısı sonucunda öldürülmüştür. 12 Haziran'da örgütün liderliğine internet üzerinden yayımlanan mesajla, Ebu Hamza el-Muhacir getirilmiştir. Temmuz ayının ortalarında direniş gruplarının internet sitelerine dayandırılarak verilen bilgilere göre el-Muhacir bir takma isimdi. Bu takma ismin sahibi ise Ebu Eyyub el-Mısri'dir.¹⁷ 1968 Mısır doğumlu olduğu düşünülen¹⁸ el-Mısri, el-Kaide'nin o dönemde ikinci adamı olan Eymen el-Zevahiri'ye yakınlığı ile bilinmektedir. İkisi de Mısırlıdır ve 1982'de Mısır'da Zevahiri'nin kurmuş olduğu İslami Cihad örgütünde birlikte çalışmışlardır. 1990'lardan 2001 yılındaki ABD'nin Afganistan işgaline

---

14 Gordon Corera, "Unraveling Zarqawi's al-Qaeda Connection", *The Jamestown Foundation, Terrorism Monitor* 2, issue 24, December 2004, s.6, Fawaz A. Gerges, *Ibid.*, s.257-258.

15 Fawaz A. Gerges, "The Far Enemy Why Jihad Went Global", s.254-255

16 Kirdar, "Al Qaeda in Iraq", s.3.

17 Eben Kaplan, "Abu Hamza al-Muhajir, Zarqawi's Mysterious Successor (aka Abu Ayub al-Masri)", *Council on Foreign Relations*, 24.12.2013, <http://www.cfr.org/iraq/abu-hamza-al-muhajir-zarqawis-mysterious-successor-aka-abu-ayub-al-masri/p10894>

18 "Senior Iraqi al-Qaeda leaders 'killed'", *BBC*, 23.12.2013.

kadarki süreçte Afganistan'da militan yetiştirdiğine inanılan el-Mısri hakkında, 11 Şubat 2005'te ABD ve Irak hükümeti tarafından yakalama kararı çıkarılmıştır. Patlayıcılar konusunda uzman olan el-Mısri özellikle bomba yüklü araba ve kamyon saldırılarını planlayan kişi olarak bilinmektedir. Irak el-Kaidesi için savaşımaya gelen yabancı militanların Suriye'den Irak'a geçişini sağlayan ve Irak'ın güneyindeki el-Kaide faaliyetlerini yürüten kişi olduğuna inanılmaktadır.¹⁹ Ekim 2006'da "Irak İslam Devleti" (İİD) ilan edilmiş ve ana gaye olan İslam Devleti kurma hedefi, pratiğe dönüştürülmüştür. İİD'nin liderliğine Ebu Ömer el-Bağdadi getirilmiştir.²⁰ El-Mısri ve el-Bağdadi'nin liderliği konusunda net bir bilgi olmamakla birlikte ikisinin de örgütün en üst düzey yetkilileri olduğu hakkında şüphe yoktur. Genel kanıya göre, el-Mısri İİD'nin esas lideri olmakla birlikte, 2007 yılında 10 kişilik bakanlar kabinesi kurulduktan sonra İİD'nin Savaş Bakanlığı görevini yürütmüştür.

2007 yılından itibaren İşgal Güçleri'nin, İİD'ye muhalif Sünni aşiretlerin ve yerel unsurların desteğini sağlayarak operasyonlarını artırması sonucunda Irak el-Kaidesi'nin gücü kırılma sürecine girmiştir. İİD bombalı saldırılarına devam etse de direniş yılları ile karşılaştırıldığında 2008 yılının sonundan itibaren eylemlerinin sayısında önemli ölçüde düşüş görülmüştür. 18 Nisan 2010'da Irak güvenlik güçlerinin ABD destekli operasyonu sonucunda Irak el-Kaidesi'nin lideri olan el-Mısri ve el-Bağdadi, Selahaddin vilayetinde²¹ öldürülmüştür. İİD'nin lider kadrosunda tekrar bir değişiklik meydana gelmiş ve liderliğe Ebu Bekir el-Bağdadi geçmiştir. Bu dönemde hem Irak içinde hem de bölge genelinde meydana gelen olaylar ile birlikte İİD'nin etkisi artmaya başlamıştır.

2011 yılı Aralık ayında ABD askerlerinin Irak'tan tamamen çekilmesi, Maliki'nin Sünniler üzerindeki baskısını iyice artırması sonucu bazı Sünnilerin el-Kaideye tekrar yakınlaşması ve Suriye'de yaşanan olayların iç savaşta doğru evrilmesi nedeniyle oluşan güç boşluğundan faydalanan İİD'nin hem militan sayısında hem de eylemlerinde artış görülmüştür. İİD lideri Ebu Bekir el-Bağdadi Nisan 2013'te yayınladığı bir mesajda, Suriye el-Kaidesi olan Nusra Cephesi ile birleşerek örgütün adının "Irak-Şam İslam Devleti" (IŞİD) olarak değiştirildiğini duyurmuştur.²² Irak el-Kaidesi bu hamle ile etkinlik sa-

19 "Abu Ayyub al-Masri", *Global Security*, 24.12.2013, http://www.globalsecurity.org/security/profiles/abu_ayyub_al-masri.htm

20 "Al-Qa'ida in Iraq (AQI)", *The National Counterterrorism Center*, 24.12.2013, <http://www.nctc.gov/site/groups/aqi.html>

21 "Senior Iraqi al-Qaeda leaders 'killed'", *BBC*, 23.12.2013.

22 "Irak İslam Devleti ile Nusra Cephesi birleşiyor", *Yakın Doğu Haber*, 09.04.2013.

hasına Suriye'yi de katmıştır fakat bu değişiklik el-Kaide merkezi lideri Ey-men el-Zevahiri tarafından kabul edilmemiştir. Merkezden aldığı uyarılara rağmen örgüt ismini ve etkinlik alanlarını değiştirmeyerek eylemlerine hem Irak hem de Suriye içinde devam etmektedir. Metnin ilerleyen kısımlarında “Suriye iç savaşı ve IŞİD” başlığı altında bu konu hakkında daha detaylı bilgiler verilecektir.

Irak el-Kaidesi ve Ayrışmaya Başlayan Sünni Direniş

Irak'ın ABD tarafından işgali ile başlayan süreçte Sünniler direnişte hep ön saflarda yer almış ve “Cihad” için gelen yabancı savaşçılarla Iraklı direnişçiler birlikte hareket etmişlerdir. Nisan 2004'te yaşanan Birinci Felluce Savaşı bu birlikteliğe en güzel örnektir. Zerkavi liderliğindeki Tevhid ve Cihad Örgütü ve diğer Sünni gruplar birlikte hareket ederek ABD liderliğindeki İşgal Güçlerini tek taraflı ateşkes ilan etmek zorunda bırakmışlardır. Fakat daha sonraki süreçte Zerkavi'nin uygulamaları sebebiyle Sünni birlikteliğinde çatlaklar meydana gelmeye başlamıştır.

Zerkavi hayattayken başlayan Sünniler arasındaki fikir ayrılıkları, onun ölümünden sonra zirveye çıkmıştır. 2005 seçimleri öncesinde internet üzerinden yayınladığı konuşmasında yaklaşan seçimleri eleştirerek adayları ve seçmenleri “kafir” olarak niteleyen Zerkavi demokrasiye karşı savaş açmış, Iraklı Şiiilerin seçimleri kazanarak yönetime gelme ihtimaline karşı tehditlerde bulunmuştur.²³ Zerkavi'nin tehditkar açıklamalarından mı yoksa Sünni siyasi liderlerin belirlediği politikalar sebebiyle mi bilinmez Sünni Arapların büyük çoğunluğu 30 Ocak 2005 Seçimlerini boykot etmiştir.²⁴ Sünnilerin seçimleri boykot etmesi, Şiiilerin iktidara gelmesini kolaylaştırmış ve Sünni-Şii gerilimi daha da tırmanmıştır.

Seçimleri ve anayasa çalışmalarını boykot kararı ardından artan gerilim Sünniler arasında da bölünmelere yol açmıştır. Zerkavi'nin şiddet dozajı giderek artan eylemleri bazı Sünni direnişçilerin hoşnutsuzluğuna sebep olmuştur. Bu hoşnutsuz grup içinde başı çekenler ise, “Iraklı” olmayan yabancı savaşçıların ülkede mezhep savaşı çıkaracak politikalar izlemesini eleştiren milliyetçi Sünni direnişçilerdir.²⁵ Bu tarihlerde Zerkavi'ye bir uyarı da el-

---

23 “Tawhid and Jihad”, *Start*, 16.12.2013 http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=4338

24 Kemal İnat, “Irak 2005”, *Ortadoğu Yılığ 2005*, Kemal İnat-Ali Balcı (ed.), Ankara, 2006, s.66-67.

25 Kirdar, “Al Qaeda in Iraq”, s.4.

Kaide'nin üst yönetiminden gelmiştir. El-Kaide'nin o dönemki ikinci adamı olan Eymen ez-Zevahiri 9 Temmuz 2005 tarihli mesajında Zerkavi'ye önce övgülerde bulunmuş daha sonra da eleştiri mahiyetinde olan kendi düşüncelerini ve önerilerini sıralamıştır. Irak el-Kaidesi tarafından doğru olmadığı söylenen bu mesajda özet olarak Zerkavi'ye, hem Irak içinde hem de küresel çapta halk desteğini kazanmak istiyorsa Şiilere yönelik yürüttüğü toplumu ayrıştırıcı saldırılara ve masum sivil Müslümanların ölmesine neden olan eylemlere dikkat etmesi gerektiği mesajı iletilmiştir.²⁶ Ancak o, diğer direniş grupları tarafından dışlanma pahasına da olsa bu uyarıları dikkate almamıştır. Ayrıca Ocak 2005 seçimlerinin aksine, Aralık 2005 seçimlerinde neredeyse en fazla katılımın Sünni vilayetlerde olması (Anbar %86, Selahaddin %96, Diyala %73)²⁷ Zerkavi ve Sünni halk tabanının ayrıştığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Sünnileri Birleştirme Çabaları

Ocak 2006'da Irak el-Kaidesi ve İslamcı ideolojiye sahip beş Sünni direniş grubu bir araya gelerek "Mücahit Şura Konseyi'nin" kurulduğunu ilan etmişlerdir. Bu konseyin, Irak el-Kaidesi altında savaşan yabancı militanlara gelen "yerel" eleştirileri bertaraf etme amacıyla oluşturulduğu ve Sünni direnişi bir arada tutmak için kurulmuş çatı bir yapılanma olduğu düşünülmektedir. Kenneth Katzman'a göre ise, konseyin kurulmasındaki amaç Irak el-Kaidesi'nin yerel Sünni halkla işbirliği içinde hareket ettiğini göstermek ve onları itaati altına almaya çalışmadığını göstererek ayrışmanın önüne geçilmesini sağlamaktı. Yerel Sünni direnişçilerin tekrar desteğini sağlayabilmek adına bir adım daha atan Konsey, Nisan 2006'da liderliğe Iraklı bir ismi, Ebu Ömer el-Bağdadi'yi getirmiştir.²⁸

Mücahit Şura Konseyi fazla uzun ömürlü olmamış ve onun yerine Ekim 2006'da "Irak İslam Devleti" (İİD) adında bir örgüt kurulmuştur. Yeni oluşumun liderliğini Ebu Ömer el-Bağdadi üstlenmeye devam etmiştir.²⁹ İİD'nin liderliğinin Bağdadi tarafından yürütülmeye devam edilmesi, yerel desteği

26 Zevahiri'nin Zerkavi'ye yazdığı mesajın tamamının İngilizce çevirisi için bkz. <http://www.weeklystandard.com/Content/Public/Articles/000/000/006/203gpuul.asp>, 16.12.2013

27 Gökhan Çetinsaya, "SETA Irak Dosyası: Irak'ta Yeni Dönem, Ortadoğu ve Türkiye", SETA, Rapor No. ST1-406, Nisan, 2006, s.18.

28 Kenneth Katzman, "Iraq and Al Qaeda", *CRS Report for Congress*, Order Code RL32217, April, 2008, s.12.

29 "Al-Qa'ida in Iraq (AQI)", *The National Counterterrorism Center*, 24.12.2013, <http://www.nctc.gov/site/groups/aqi.html>

sağlama çabasının devam ettiğini göstermektedir. Zaten örgütteki yabancı savaşçılardan memnun olmayan yerel direnişçiler örgütün liderliğine muhacir birinin gelmesine muhtemelen iyi bakmayacaklardı. Bu yüzden pek çok kişinin de inandığı gibi Zerkavi öldükten sonra Irak el-Kaidesinin liderliğine gelen Ebu Eyyub el-Mısri örgütün başına Iraklı bir ismi lider yaparak kendisini ikinci planda göstermiş, bu sayede yerel direnişçilerin tepkisini azaltmayı ve halk desteğini sağlamayı planlamıştır. Fakat yine de örgütün asıl liderliğini el-Mısri'nin yürüttüğüne inanılmaktadır. Hatta bir süreliğine ABD yetkilileri el-Mısri ve el-Bağdadi'nin aslında aynı kişi olduğunu düşünmüşlerdir.³⁰ Irak el-Kaidesi'nin tüm bu çabalarına rağmen yerel Sünni direnişçilerin ve halkın desteği sağlanamamış, İİD önemli bir tehlike olarak görülmeye devam etmekle birlikte artık eski korkutuculuğunu kaybetmiştir. Hatta İşgal güçleri açısından algılanan tehdidin boyutu o kadar azalmıştır ki Ebu Eyyub el-Mısri'nin başı için konulan 5 milyon dolarlık ödül Şubat 2008'de 100 bin dolara düşürülmüştür.³¹

Irak İslam Devleti vs Sünni Uyanış (Sahva) Hareketi

Irak'ın sosyal yapısında geçmişten beri çok etkili konumda bulunan aşiretler, 2005 yılından itibaren Zerkavi'nin uyguladığı aşırı şiddetli terör eylemlerinden ve Sünni ağırlıklı bazı bölgelerde –Anbar, Nineva, Diyala, Selahaddin gibi- Irak el-Kaidesi'nin yönetici konumuna gelmesinden memnun değillerdi.³² Zerkavi'nin ölümünden sonra yerine geçen Ebu Eyyub el-Mısri'nin de aynı eylemlere devam etmesi Irak el-Kaidesi'ne karşı yerel tepkiyi arttırmıştı. Mücahit Şura Konseyi'nin yerine kurulduğu ilan edilen Irak İslam Devleti de yerel halk ve aşiretlerin tamamından destek bulamamıştır. Bölgedeki yerel halkın ve yerel Sünni direnişçilerin bağımsız bir İslam Devleti fikrine sıcak bakmamalarının sebepleri arasında buldukları coğrafyanın –kuzey ve güney Irak arasında kalan orta kesim- petrol kaynakları açısından zengin olmaması sayılabilir. Kürtlerin özerk bir şekilde yaşadıkları Kuzey bölgesi ve Şiiilerin çoğunlukta yaşadığı Basra Körfezine yakın bölgeler petrol açısından Irak'ın en zengin bölgeleridir. Eğer bu bölgeler arasında bağımsız bir Sünni İslam Devleti kurulacak olursa Irak'ın petrol gelirlerinden mahrum kalacaklar ve bu da kendilerini ekonomik sıkıntı içine sokacaktır. Ayrıca kurulu-

---

30 Zachary Laub, "Al-Qaeda in Iraq (a.k.a. Islamic State in Iraq and Greater Syria)", *Council on Foreign Relations*, 25.12.2013, <http://www.cfr.org/iraq/al-qaeda-iraq-k-islamic-state-iraq-greater-syria/p14811>

31 Kirdar, "Al Qaeda in Iraq", s.5

32 Mete Çubukçu, "Irak'ta Direniş: Düşman Bu Kez El-Kaide", *Birikim*, 20.12.2013.

şunda el-Kaide'nin en ön safta yer alacağı bir devlete uluslararası toplumun tamamen karşı çıkacağı kesindir. İslam Devleti kurulması veya Irak'ın üçe bölünüp bağımsız bir Sünni devlet kurulması noktasında aşiretlerin el-Kaide üyelerinden daha rasyonel politikalar izlediği görülmektedir.

Irak el-Kaidesi, hakimiyeti altına aldığı bölgelerde İslam'a dair kendi algı ve yorumlarını hukuk kaideleri olarak uygulamaya koymuştur. Bu durumdan olumsuz etkilenenlerin başında da bölgede yaşayan Sünniler gelmektedir. Erkeklerin sakal bırakması zorunlu hale getirilmiş, kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı yapılmış, alkol satışı ve kullanılmasının yasaklanması gibi politikalar yürürlüğe konmuştur. Katzman'ın belirttiğine göre, bu kurallara uymayan Sünniler öldürülmüştür.³³ Yerel halkın sıkıntı çektiği başka bir konu ise ekonomiydi. Sünni bölgelerde yoğun olarak yaşanan çatışmalar sebebiyle ekonomik hayat durma noktasına gelmiş, halkın geçim kaynağı olan pek çok işyeri ve ticarethane kapanmak zorunda kalmıştır.³⁴ Bütün bunlara bir de Irak el-Kaidesi ile aşiret liderleri arasındaki güç mücadelesi eklenince Sünni bölgelerde yaşayan Iraklılar için hayat daha da zorlaşmıştır. El-Kaide'ye karşı savaşmaya başlayan Sünni Uyanış "Sahva" Hareketi'nin (buradan sonra Sahva olarak adlandırılacaktır) temeli bu koşullar altında Sünni aşiret liderleri tarafından oluşturulmuştur.

Anbar'daki çoğu aşiretin güvenliği sağlamak için oluşturdukları Sahva Hareketi, 2006 yaz aylarından itibaren el-Kaide militanlarına karşı saldırı politikası başlatmıştır. Öldürdükleri el-Kaide üyelerinin üzerlerinde bıraktıkları notlar³⁵ ile el-Kaide'ye yardım edenlerin akıbetlerinin ölüm olacağını belirtmişlerdir. Sünni aşiretlerin öldürdükleri kişiler üzerinden mesaj vermesinin, el-Kaide militanlarının sıklıkla kullandığı bir taktik olması dikkat çekici bir ayrıntıdır. Bu, 'sizi istemiyoruz' mesajı vermenin ötesinde 'sizi uzaklaştırmak için gerekirse sizin kadar acımasız da olabiliriz' mesajıdır. Zerkavi'nin ölümünden sonra şiddete aynı oranda devam eden Irak el-Kaidesi'ne karşı, 2006 yılının Eylül ayından itibaren çok sayıda aşiret reisi bir araya gelerek açıktan faaliyet yürütme kararı almışlardır. Sünniler arasındaki bu anlaşmazlıktan yararlanmak ve iç savaşı sona erdirip el-Kaide yapılanmasını ülkeden uzaklaştırmak amacıyla ABD'li General Petraeus ve diğer komutanlar 2007 yılının başında karşı-direnış adıyla yeni bir strateji geliştirmişlerdir.³⁶ Bu strateji doğrultusunda Bağdat ve Anbar'daki ABD askerinin sayısını artırılarak, aşiretlere İİD ile aralarına mesafe koymak ve güvenliği sağlamak

33 Katzman, "Iraq and Al Qaeda", s.12.

34 Katzman, "Iraq and Al Qaeda", s.12.

35 Kirdar, "Al Qaeda in Iraq", s.5.

36 Katzman, "Iraq and Al Qaeda", s.11-12.

karşılığında silah ve cephane yardımı teklif edilmiştir.³⁷ El-Kaide şiddeti ve Şiiiler arasında kalan Sahva mensupları en iyi seçeneğin ABD ile işbirliği yapmak olduğunu düşünmüş olacaklar ki 2008 yılına gelindiğinde ABD'den maaş alan 100.000'in üzerinde savaşçıya sahip olmuşlardır.³⁸

ABD ile Sahva arasındaki ittifak doğrultusunda 2007 yılı Eylül ayına gelindiğinde Irak'a yaklaşık 28.000 yeni ABD askeri gelmiş ve Irak'taki asker sayısı 168.000'e yükselmiştir.³⁹ Bu kararın ardından, ABD'den silah, para ve istihbarat yardımı alan Sahva ile İİD arasında 2006 yılından 2008 yılı sonuna kadar çok şiddetli çatışmalar meydana gelmiştir.⁴⁰ Bu yıllardan itibaren İİD mensupları "Sahva" kelimesini "kafir" ile eş anlamlı kullanmaya başlamışlardır. Artık Sahva hareketinin üyeleri ile Şiiiler arasında bir fark yoktur ve iki kesim de öldürülmesi gereken kafirlere. Bu değişik gruplar arasındaki karmaşık çatışmalar sonucu, 2008'in başına kadar yaklaşık 11 bin el-Kaide üyesi öldürülmüş veya yakalanmıştır.⁴¹ O dönemlerde savaşçı sayısı 15 bin olarak tahmin edilen İİD'nin, kaybettiği savaşçı sayısına bakıldığında ne kadar büyük yara aldığı ortadadır. Bu tarihten itibaren bünyesindeki savaşçıların sayısı giderek azalan İİD'nin aynı doğrultuda faaliyetlerinin etkisinde de azalma görülmüştür. ABD ordusunun çekilmeye hazırlandığı 2011 yılına kadar İİD'nin militan sayısının 800-1000 arasına kadar düştüğü tahmin edilmektedir.⁴² Bu dönemde el-Kaide faaliyetlerinde azalma görülse de tamamen bittiği söylenemez. Sahva mensuplarına karşı kaçırma, infaz ve bombalı saldırı eylemlerine devam etmişlerdir.

Aralık 2011'den itibaren Maliki'nin ve Şiiilerin hakim olduğu hükümetin ülke üzerinde tek söz sahibi olduğu dönem başlamış ve Sünni üst düzey politikacılar teröre destek verdikleri suçlamasıyla tutuklanmaya başlamıştır. Bu durumu protesto etmek için düzenlenen gösteriler ordu tarafından şiddet kullanılarak bastırılınca yaşanan sivil ölümleriyle birlikte Sünnilerin yönetime öfkesi daha da şiddetlenmiştir. Bu durum Irak el-Kaidesine taban desteği sağlama açısından fayda olsa da örgütün, işgalin ilk yıllarındaki desteği ya-

37 Mesut Özcan, "Irak 2007", *Ortadoğu Yıllığı 2007*, Kemal İnat-Muhittin Ataman-Murat Yeşiltaş (ed.), İstanbul, 2009, s.34.

38 Patrick Cockburn, "Irak'ta Sünni-Şii Kavgasını Kim Kazandı?", *International Pressmedya*, 10.01.2014.

39 Mesut Özcan, "Irak 2007", *Ortadoğu Yıllığı 2007*, s.34

40 Mete Çubukçu, "Irak'ta Direniş: Düşman Bu Kez El-Kaide", *Birikim*, 20.12.2013.

41 Kirdar, "Al Qaeda in Iraq", s.6

42 Zachary Laub, "Al-Qaeda in Iraq (a.k.a. Islamic State in Iraq and Greater Syria)", *Council on Foreign Relations*, 25.12.2013, <http://www.cfr.org/iraq/al-qaeda-iraq-k-islamic-state-iraq-greater-syria/p14811>

kaladığı söylenemez. Maliki'nin Sünnileri el-Kaide'ye iten diğer politikası ise Sahva mensuplarını Irak ordusu içine almayı reddedip onları finanse etmemesidir. Bunun sonucunda Sahva adına savaşan bazı askerlerin tekrar el-Kaide safında savaşmaya başlaması el-Kadie'nin gücünü artıran bir diğer etkidir. Sahva mensupları ve bazı Sünni aşiretler arasındaki bu bölünme, Irak ordusunun Anbar'da düzenlenen protestolara yönelik 2013'ün sonunda başlayan operasyonunda tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Özellikle Felluce ve Ramadi şehirlerinde yoğunlaşan IŞİD (Irak İslam Devleti'nin Nisan 2013'te aldığı karardan sonraki ismi Irak-Şam İslam Devleti olmuştur) ile Irak güvenlik güçleri arasındaki çatışmalarda bazı aşiretler IŞİD safında yer alırken bazıları Irak ordusu tarafında yer almışlardır.

Sonuç olarak, başlangıçta Irak el-Kaidesi'nin düşmanları "Haçlılar" (İşgal Güçleri) ve "Rafıziler" (Şiiler) iken yukarıda belirtilen olayların da etkisiyle "Sahva" ("Davaya ihanet eden Sünniler") da düşman kategorisine eklenmiştir. Bu ayrışmadan itibaren el-Kaide saldırı hedefleri içine kendilerine ihanet eden ve tekfir ettikleri Sünnileri de dahil etmiştir. Bu durumdan en fazla etkilenen şüphesiz bölgede yaşayan Sünni halk olmuştur.

Irak İslam Devleti'nin Irak Güvenlik Güçleri ile Şiilere Yönelik Politikaları

Irak el-Kaidesi yapılanmaya başladığı dönemden itibaren Şiilere karşı şiddet politikaları izlemiştir. İslam'ın Selefi anlayışını benimseyen ve bu anlayış çerçevesinde radikalleşen Zerkavi'nin Şiilere yönelik sert tutumundan ve düşüncelerinden de anlaşılacağı üzere, Irak el-Kaidesi'nin en büyük düşmanı İşgal güçlerinden sonra Şiilerdi. Yayınlanan neredeyse bütün mesajlarında düşmanlarını "Haçlılar" ve "Rafıziler" olarak kategorize ettikleri dikkate alınrsa İşgal güçleri ile Şiileri düşmanlıkta eşit gördükleri yorumu yapılabilir. Irak'ın "Haçlılar ve Safavilerin" ittifakıyla işgal edildiğini savunan görüşü benimseyen bazı Sünni alimler (bu görüşü ağırlıklı olarak Suudi din adamlarının savunduğu söylenmektedir⁴³) fetvalarında bu iddiaya sıkça yer vererek Sünni çevrede Şii düşmanlığını körüklemişlerdir. Bu durum da Şiilere düşmanlığı ile bilinen Zerkavi ve örgütünün daha fazla taraftar toplamasına sebebiyet vermiştir. Bunun yanında el-Kaide'nin merkez kadrosundan sivil Şiilere karşı şiddet eylemleri sebebiyle 2005 yılı Temmuz ayında uyarı alan Irak el-Kaidesi'nin bu uyarıyı pek de dikkate almadığı açıktır. Bu uyarıda,

43 Kirdar, "Al Qaeda in Iraq", s.5

Eymen el-Zevahiri sivil Şiiilerin hedef alınmasını eleştirerek İslam tarihinde hiçbir dönemde bütün Şiiileri öldürmenin hedeflenmediğini belirtmiştir.⁴⁴

İşgalin başlamasıyla birlikte İşgal güçleri ile savaşan safın en önlerinde Sünniler yer almışlardır. Şii alimlerin Irak Şiiilerine, İşgal güçleri ile savaşmamaları hususunda verdikleri iddia edilen fetvaları kaynak gösteren Sünniler, Şiiileri işbirlikçi olmak ve ihanet etmekle suçlamışlardır.⁴⁵ Bu suçlamaların sonucunda saldırılar başlamış, Şii medreseler, camiler, pazar yerleri v.s hedef alınmıştır. Ağustos 2003'te Irak'ın en büyük Şii alimlerinden biri olan ve ABD işgali ile birlikte sürgün hayatı yaşadığı İran'dan Irak'a dönen Ayetullah Muhammed Bekir el-Hekim Necef'te Hz. Ali Camii çıkışında bombalı saldırıya uğramıştır. Kendisi ve korumaları da dahil olmak üzere en az 80 kişi hayatını kaybetmiş ve yüzlerce insan da yaralanmıştır.⁴⁶ Bu saldırıdan Zerkavi ve örgütünün sorumlu tutulmasına rağmen onların bu saldırıyı üstlendiğine dair kesin bir bilgi sahibi değiliz. Şiiilere yönelik şiddetli saldırı zamanlarından biri de Şiiilerin hac dönemlerine rastlamaktadır. Özellikle Şiiiler için kutsal sayılan Muharrem ayı içerisinde Kerbela ve Necef'te toplu halde ibadet ederlerken saldırılara maruz kalmışlardır. 2 Mart 2004'te Aşure günü törenlerinde Kerbela'daki İmam Hüseyin türbesine ve Bağdat'taki Şii camisine düzenlenen saldırılarda 180'den fazla insan hayatını kaybetmiştir.⁴⁷ Zerkavi'nin Şiiiler hakkındaki görüşleri dikkate alındığında gerek Irak gerekse dünya basınında bu gibi saldırıların sorumlusu olarak Irak el-Kaidesi gösterilebilmektedir.

22 Şubat 2006'da Irak'ta iç savaşın fitilini ateşleyen saldırı olarak nitelendirilen İmam Hasan el-Askeri türbesine bir bombalı eylem gerçekleşmiştir. Samarra'daki bu türbenin Şiiiler için önemi, hem on ve on birinci İmam'ın türbelerinin burada bulunmasından hem de kaybolan on ikinci İmam Hz. Mehdi'nin buradan geri döneceğine inanılmasından kaynaklanmaktadır. El-Askeri türbesi Hz. Ali ve Hz. Hüseyin'in türbelerinin ardından Şiiiler açısından en kutsal üçüncü türbe olarak bilinmektedir. Saldırıyı Irak el-Kaidesi'nin yaptığına inanılmasına rağmen, onların bu saldırıyı üstlen-

44 Zevahiri'nin Zerkavi'ye yazdığı mesajın tamamının İngilizce çevirisi için bkz. <http://www.weeklystandard.com/Content/Public/Articles/000/000/006/203gpuul.asp>, 30.01.2014

45 Abdulkadir Şen, "Irak Dosyası: İşgal ve Direniş", *International Pressmedya*, 31.01.2014.

46 "Iraq holy city blast kills scores", *BBC*, 31.01.2014, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3191137.stm

47 Sammy Salama, "Possible Suspects and Motives for the Suicide Bombings In Iraq", *James Martin Center for Nonproliferation Studies*, 31.01.2014, <http://cns.miis.edu/stories/040330.htm>

diği kesin olarak ispatlanamamış ve örgüte yakın kaynaklar saldırıyı kendi üzerlerine yıkmak için yapılan bir komplo olarak nitelendirmişlerdir.⁴⁸ Hatta bir iddiaya göre, dönemin Irak'taki ABD Komutanlarından General George Casey, 2013 yılında Paris'teki bir konferansta İran'ın Irak üzerindeki etkisinin artışı 2006'daki el-Askeri saldırısı ile ilişkilendirerek dolaylı yoldan bombalamadan İran'ın sorumlu olabileceğini ima etmiştir.⁴⁹ Bu komplo teorilerinin yıllardır zikredilmesine rağmen, bu olay literatüre el-Kaide saldırısı olarak geçmiştir. Irak'ta iç savaş çıkarmak isteyenler bu saldırı ile birlikte hedeflerine ulaşmışlardır. Bu tarihten itibaren Irak'ta günde ortalama 100 insan hayatını kaybetmeye başlamıştır.⁵⁰

2008 yılından itibaren Irak el-Kaidesi'nin gücünün kırılmasına paralel olarak Şii'lere düzenlenen saldırılarda ve ölüm oranlarında azalmalar meydana gelmiştir. ABD ordusunun çekilmesine kadar olan süreçte Şii bölgelere karşı çeşitli saldırılar devam etmiştir. 2012 yılı ile birlikte gücünü artırmaya başlayan Irak el-Kaidesi'nin son dönemde Şii sivillere, güvenlik güçlerine ve siyasetçilere yönelik infaz ve suikast saldırıları artarak devam etmektedir. Sorguya çekildikten sonra Sünni olmadıkları anlaşılan siviller⁵¹, çatışmada rehin alınan güvenlik güçlerinin sorgulanma ve infazlarını içeren video kayıtları Şii'lere duyulan öfkenin boyutlarını gözler önüne sermektedir. Anbar'da 2013 Aralık ayından itibaren devam eden çatışmalarda yakaladıkları askerlerin sorgulandığı ve infaz edildiği bir videoda infazdan hemen önce Havice protestoları sırasında öldürülen Sünnileri göstererek bu infazı Havice katliamının intikamı olarak lanse etmişlerdir.⁵²

“Duvarları Yıkma” Harekatı

El-Mısri ve el-Bağdadi'nin öldürülmesinin ardından İİD'nin lider kadrosunda bir kez daha değişim yaşanmış ve liderliğine Ebu Bekir el-Bağdadi getiril-

48 Abdulkadir Şen, “Irak Dosyası: İşgal ve Direniş”, *International Pressmedya*, 10.01.2014.

49 Haitham Numan, “Who is the Real Target in Anbar?”, 10.01.2014, <http://fikraforum.org/?p=4401>

50 Mesut Özcan, “Irak 2006”, *Ortadoğu Yılığ 2006*, Kemal İnat-Muhittin Ataman (ed.), Ankara, 2008, s.58

51 <http://www.trackingterrorism.org/article/rising-star-isis-sunni-terrorist-abu-wahib-shakir-al-fahdawi-leader-ussud-al-anbar-brigade>, 26.01.2014

52 https://ia801509.us.archive.org/31/items/AnbarMala7m1/Anbar_mala7m1.mp4, 21.01.2014

miştir. Asıl adı İbrahim bin Avvad⁵³ olan Bağdadi, 5 Ocak 2012’de Bağdat ve Nasiriye’nin Şii bölgelerinde bomba yüklü araçların patlatılması ve intihar saldırıları sonucu en az 72 kişi ölmesi ve 150’den fazla insanında yaralanması ile sonuçlanan saldırıları üstlenmiştir.⁵⁴ Bu saldırı ile birlikte 2008-2011 arası dönemde “direniş” yıllarındaki etkinliğini yitirmiş görüntüsü çizen Irak el-Kaidesi, tekrardan güçlenmeye başladığının sinyallerini veriyordu. Nitekim Temmuz 2012’de İİD lideri Ebu Bekir el-Bağdadi, internet üzerinden yayınladığı mesajda “Duvarları Yıkma” (“Breaking the Walls”) hareketını başlattığını duyurmuştur.⁵⁵ Jessica D. Lewis’e göre bu hareketin iki ayağı vardı. Birincisi; bomba yüklü araçlarla veya intihar eylemcileri tarafından eş-zamanlı olarak ülke genelinde bombaların patlatılması, ikincisi ise; hapisanelere baskın düzenleyerek mahkumların kaçırılmasını sağlayarak İİD savaşçı sayısını artırılmasıdır.⁵⁶

Harekat ilan edildikten sonraki iki gün içerisinde 100’den fazla insanın ölümü ile sonuçlanan bombalı saldırılar gerçekleşmiştir. Lewis, İİD’in gerçekleştirdiği saldırıları çeşitli gruplara ayırmıştır. Buna göre, hafif silahlarla yapılan çatışmalar, havan topu ve roketatarlı saldırılar, el yapımı patlayıcılarla düzenlenen saldırılar, intihar eylemcilerinin kendilerini infilak ettirmesi, bomba yüklü araçların uzaktan patlatılması ve yine bomba yüklü araçlarla düzenlenen intihar saldırıları İİD’nin ana saldırı çeşitleridir.⁵⁷ Bu saldırılardan en etkili ve ölümcül olanı şüphesiz patlayıcı yüklü araçlarla yapılanlardır. İİD’nin imza eylemi haline gelen bu saldırılar ile öncelikle Irak güvenlik güçleri ve siyasetçiler hedeflenmektedir. Bu saldırılar Irak içerisinde Suriye’de yaşanan iç savaşa paralel olarak artmaya başlamıştır. 2010-2011 yıllarında bir ay içerisinde gerçekleşen intihar saldırılarının sayısı ortalama 5 ila 10 arasındayken, 2012 ortasından itibaren bu sayı ayda 30’a kadar yükselmiştir.⁵⁸ Irak’ta gerçekleşen bombalı saldırıların hangi grup tarafından ger-

---

53 “Abu Bakr al-Baghdadi – a Short Biography of the ISIS Sheikh”, 16.01.2014 <http://pietervanostaeyen.wordpress.com/2013/07/15/abu-bakr-al-baghdadi-a-short-biography-of-the-isis-sheikh/>.

54 “Al-Qa’ida in Iraq (AQI)”, *The National Counterterrorism Center*, 28.12.2013, <http://www.nctc.gov/site/groups/aqi.html>; “Iraq: Bombings in Baghdad and Nasiriya kill scores”, *BBC*, 29.12.2013.

55 Jessica Lewis, “Al Qaeda in Iraq’s “Breaking the Walls” Campaign Achieves Its Objectives at Abu Ghraib”, 29.12.2013 <http://iswiraq.blogspot.com/2013/07/al-qaeda-in-iraqs-breaking-walls.html>

56 Lewis, “Al-Qaeda in Iraq Resurgent- The Breaking the Walls Campaign”, Part I, *Middle East Security Report*, 14, Institute for the Study of War, 2013, s.7

57 Lewis, “Al-Qaeda in Iraq Resurgent- The Breaking the Walls Campaign”, s.11

58 Lewis, “Al-Qaeda in Iraq Resurgent- The Breaking the Walls Campaign”, s.7

çekleştirildiğini tespit etmek her zaman mümkün olmamaktadır. Irak basını bile saldırıları düzenleyenlerin kim olduklarını her zaman söyleyememektedir. Saldırıları el-Kaide üstlendiği zaman örgüte yakın internet forum siteleri örgütün açıklamalarını yayınlamaktadır. Ancak bunun olmadığı zamanlarda ise Irak el-Kaidesi'nin daha önceden üstlendikleri saldırıların tarzına bakarak saldırının failini tahmin etmek mümkün olmaktadır fakat bunun kesin doğruya ulaştırıldığını söylemek elbette mümkün değildir.

Duvarları Yıkma hareketinin diğer planı çerçevesinde düzenlenen birçok hapishane baskını ile tecrübeli savaşçı mahkumların el-Kaide saflarına katılması sağlanmış ve bu operasyonlar IİD'nin güçlenmesinin ana unsurunu teşkil etmiştir. 28 Eylül 2012'de 350 el-Kaide mensubu mahkumun tutuklu bulunduğu Selahaddin vilayetindeki Tikrit Tesfirat hapishanesine düzenlenen baskında 100'e yakın mahkum kaçmıştır.⁵⁹ Hapishane baskınlarının sonucusu ve en kapsamlısı 21 Temmuz 2013'de Ebu Garip ve Taci hapishanesine yapılan baskınlardır. IİD tarafından (yeni adıyla IŞİD) Ebu Garip'e yapılan baskın sırasında 10'dan fazla bomba yüklü araç patlatılmış, 100'den fazla roketatar ve havan topu saldırıları ile hapishane kuşatılmış ve intihar bombacıları kullanılarak çok şiddetli bir saldırı gerçekleştirilmiştir.⁶⁰ El-Kaide'ye yakın kaynaklara göre saldırıda 100'den fazla güvenlik gücünün öldürüldüğü söylene de Iraklı yetkililere göre ölen güvenlik mensubu sayısı 25'tir.⁶¹ Baskın sonucu 500'den fazla mahkum kaçırılmış ve IŞİD savaşçı sayısını önemli ölçüde artırmıştır. Taci Hapishanesi'ne yapılan baskın ise Ebu Garip'e göre daha az şiddetli olmuş ve 2 bombalı araç patlatılmıştır. Bu baskında hiçbir mahkumun kaçmayı başaramadığı söylenmektedir.⁶² Taci hapishanesine yapılan saldırının şiddetinin az olması esas önceliğin Ebu Garip hapishanesine verildiğini göstermektedir. Bu hapishanenin Sünni direnişçiler arasındaki sembolik anlamı ve önemi çok fazladır. ABD'nin işgali sırasında yakalanan pek çok el-Kaide mensubu ve diğer Sünni direnişçiler bu hapishaneye gönderilmiş ve şiddetli işkencelere maruz kalmışlardır. Irak el-Kaidesi savaşçıları buradaki direnişçi mahkumları kaçırmakla kendisini askeri olarak güçlendirmekle kalmamış, işkenceye maruz kalan savaşçıların "onurunu kurtararak" sembolik anlamda da kuvvetini arttırmıştır. Bu operasyon Irak ve bölge genelinde de çok büyük yankı uyandırmıştır. IŞİD'in askeri operasyon kabiliyetinin gücü karşısında Irak güvenlik güçlerinin yetersiz kaldığı yorumları yapılmıştır.

59 "Irak'ta hapishaneye baskın!", *Dünya Bülteni*, 19.01.2014.

60 "Al-Qaeda Militants Raid Iraq's Abu Ghraib, Taji Prisons", *Al-Monitor*, 19.01.2014.

61 "Al-Qaeda Claims Deadly Prison Raids in Iraq", *Associated Press*, 19.01.2014.

62 "Al-Qaeda Militants Raid Iraq's Abu Ghraib, Taji Prisons", *Al-Monitor*, 19.01.2014.

Jessica D. Lewis, “Duvarları Yıkma” hareketinin dört aşamaya ayrıldığını belirtir. Ona göre bu aşamaların ilki Temmuz 2012’de hareketin duyurulması ile başlayıp Eylül 2012’de sona ermiştir. Bu aşama bomba yüklü araçların eş zamanlı olarak ülke genelinde patlatılmasının yanında çeşitli hapishane baskınları ile Irak el-Kaidesi’nin askeri yeteneklerini ispat etme aşamasıdır. Eylül ayının sonunda yukarıda da bahsedilen Tikrit Tesfirat hapishanesine düzenlenen baskınla birinci aşama sona ermiştir. İkinci aşama, hapishane baskınları ile kaçırılan mahkumların, örgüt bünyesine katılımını sağlamak için stratejik bir ara verme döneminin ardından Kasım 2012’de başlamıştır. Bu aşamada da bomba yüklü araçlar eş zamanlı patlatılmış ve hapishane baskınları devam etmiştir. Ancak bu sefer bombalı saldırılar Irak’ın kuzeyi ile merkezini ayıran bölgelerde de gerçekleştirilmiş ve sivil hedefler ile Kürt devlet görevlileri hedef alınmıştır. Anlaşıldığı üzere bu aşamada İİD hareket alanını genişletmeyi hedeflemiştir. Şubat 2013’te başlayan üçüncü aşama ile Bağdat civarında artan saldırılar ile şehir adeta kuşatma altına alınmıştır. Dördüncü ve son aşama ile birlikte Irak el-Kaidesi’nin etkinliği zirveye çıkmıştır. Son aşamada bombalı eylemlerin sayısında dört kat artış meydana gelmiş ve hedefte çoğunlukla Şii’ler yer almıştır. Irak el-Kaidesi’nin eylemlerindeki artışı Irak-Şam İslam Devleti’nin ilan edilmesi, Kerkük’ün Havice kasabasında hükümeti protesto eden Sünnilere merkezi hükümete bağlı güvenlik güçleri tarafından ateş açılması sonucu 50’den fazla insanın ölmesi, Suriye iç savaşı ile birlikte bölgesel düzeyde Sünni-Şii anlaşmazlığının giderek şiddetlenmesi ve Ebu Garip hapishanesine düzenlenen baskın⁶³ gibi olaylara bağlamak mümkündür. Mayıs ayından itibaren Irak’ta şiddet zirveye çıkmış ve son beş yılın en kanlı ayları yaşanmaya başlanmıştır. Duvarları Yıkma hareketi 21 Temmuz 2013’te, yukarıda da bahsedilen Ebu Garip Hapishanesine düzenlenen baskınla sonra ermiştir.⁶⁴

Maliki’nin Sünni Protestolara Karşı Tutumu ve Irak el-Kaidesi’nin Taban Arayışı

Sünni protestoların en yoğun yaşandığı vilayet olan Anbar şehri Irak geneli için önemli bir şehir olmakla birlikte Sünniler ve Irak el-Kaidesi için ayrı bir öneme sahiptir. Anbar vilayetinin Sünniler için öneminden kısaca bahsettikten sonra 2012 yılının sonlarından itibaren artan protestolara değinmenin meseleyi daha anlaşılır kılacağına inanmaktayız. Anbar vilayeti yüzölçümü

---

63 Lewis, “Al-Qaeda in Iraq Resurgent- The Breaking the Walls Campaign”, s.12-20

64 Lewis, “Al-Qaeda in Iraq Resurgent- The Breaking the Walls Campaign”, s.7

itibari ile çok büyük bir vilayettir ve Irak'ın neredeyse üçte birini kapsayan bu vilayetin nüfusunun büyük çoğunluğu Sünni Araplardan oluşmaktadır. Büyük bir kısmının çöllerden oluşması sebebiyle güvenlik güçleri tarafından kontrol altında tutulması zor bir bölgedir. Batısında Ürdün, Suriye ve Suudi Arabistan'a, doğusunda Şiiiler için çok önemli iki şehir Kerbela ve Nəcəf'e sınırı vardır. Ayrıca başkent Bağdat ile en uzun sınırı olan vilayettir. Eski Arap siyaset tarzı olan kabilelerin yönetimi elinde bulundurduğu bir siyasi yapıya sahiptir. İşgal yıllarında ABD öncülüğündeki Koalisyon güçlerine karşı direnişin en şiddetli yaşandığı bölge burasıdır. Özellikle Sünni direnişte tarihi bir öneme sahip olan ve literatüre "Felluce Savaşları" olarak geçen büyük çatışmaların yaşandığı Felluce şehri bu eyalet sınırları içindedir.

2011 yılının Aralık ayında ABD ordusunun Irak'tan çekilmesinin ardından Maliki yönetimi, Sünniler üzerindeki baskısını daha da arttırmış ve Sünni Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık el-Haşimi'yi terörizm suçu kapsamında tutuklama kararı almıştır.⁶⁵ Bu kararın ardından Haşimi ülkeden ayrılmış ve firari durumdayken gıyabında yargılanıp idam cezasına mahkum edilmiştir.⁶⁶ İdam kararına tepki olarak 9 Eylül 2012'de Irak genelinde düzenlenen bombalı saldırılarda 100'den fazla insan hayatını kaybetmiştir.⁶⁷ Maliki'nin Sünni üst düzey politikacıları yönetimden uzaklaştırma girişimleri Tarık Haşimi ile sınırlı kalmamış ve 2012'nin sonunda Maliye Bakanı Rafi el-İsavi ve korumaları hakkında da terör suçu kapsamında tutuklama kararı çıkarılmıştır. Bu kararın ardından Sünniler başta Anbar olmak üzere Ninova, Selahaddin, Diyala, Kerkük ve Bağdat'ta büyük çaplı protesto gösterileri başlatmış ve bu durum İİD'nin taban desteği sağlamasına katkıda bulunmuştur. Maliki'nin mezhepçi politikalar izlemesi Irak'ta istikrarın sağlanamamasının ve terörün önlenememesinin önündeki en büyük engel olarak yorumlanabilir. Sünnilerin protesto gösterilerinin zor kullanılarak bastırılması ülke genelindeki Maliki karşıtlığını daha da tırmandırmış ve İİD'ye istediği fırsatı altın tepside sunmuştur. Duvarları Yıkma hareketi ile saldırgan politikalar yürütmeye başlayan İİD, Şii-Sünni ayrışmasının şiddetlenmesi ile birlikte Sünni halk desteğini de arkasına alma imkanı elde etmiştir.

Protestoların sert biçimde bastırılmasının ardından el-Kaide faaliyetlerinin arttığına dair en önemli olay 23 Nisan 2013'te Kerkük yakınındaki Havice kasabasında hükümet karşıtı protestoculara düzenlenen baskındır. Gösterilerin Bağdat merkezi hükümetine bağlı ordu tarafından sert bir şekilde

65 "Cumhurbaşkanı Yardımcısı Haşimi'ye tutuklama emri", *Hürriyet*, 22.01.2014

66 "Haşimi'ye idam cezası", *Hürriyet*, 22.01.2014

67 "Timeline: Deadliest attacks in Iraq in 2012", *Reuters*, 22.01.2014

bastırılması üzerine 50'den fazla insan ölmüş ve 100'den fazlası da yaralanmıştır.⁶⁸ 19 Nisan'da Havice'de ordunun kontrol noktasına düzenlenen saldırı sebebiyle,⁶⁹ Irak güvenlik güçlerinin intikam duygusuyla bu protestoları bastırma ihtimalini akıllara getirmektedir. Çünkü Başbakan Maliki yaptığı konuşmalarda ekseriyetle protestoları el-Kaide bağlantılı olmakla suçlamış ve protestolara destek verenleri de teröre yardım etmekle itham etmiştir. Bu olayın akabinde 27 Nisan'a kadar Irak genelinde çok kanlı olaylar yaşanmış ve üç gün içerisinde 300'den fazla insan ölmüş ve yaklaşık 600 insan da yaralanmıştır.⁷⁰ Şiddet ortamının bu boyutlarda artması IŞİD'in saldırılarını aşırı boyutlara ulaştırmıştır. Havice olayından sonra IŞİD, bazı Sünni aşiretler tarafından Şiilerle kıyaslandığında ehven-i şer olarak görülmüş ve toplum tabanından destek görmeye başlamasıyla örgüt Sünni bölgelerde daha sağlam yerleşme imkanı bulmuştur yorumunu yapmak mümkündür.

Tesadüf müdür bilinmez bu sefer de 2013'ün Aralık ayında Anbar'daki önemli Sünni aşiretlerden biri olan Alvani aşiretinin ileri gelenlerinden ve aynı zamanda milletvekili olan Ahmed el-Alvani hakkında yine teröre destek vermek suçundan yakalama kararı çıkarılmıştır. Fakat Alvani'yi tutuklamaya gelen güvenlik güçleri ile milletvekilinin korumaları arasında Ramadi şehrinde çıkan çatışmada Alvani'nin kardeşi de dahil olmak üzere altı kişi hayatını kaybetmiş ve sonuçta Alvani gözaltına alınmıştır.⁷¹ Bu senaryoları daha önce görmeye alışmış olan Sünniler tepkilerini dile getirmek için yaklaşık bir yıldır devam eden protesto gösterilerinin şiddetini artırmışlar ve Ramadi'de stratejik öneme sahip uluslararası ticaret yolu olan Ürdün otobanı dahil olmak üzere pek çok yerde protesto çadırları kurarak Maliki hükümetinden Alvani'nin serbest bırakılmasını istemişlerdir. Maliki hükümeti protesto çadırlarının IŞİD'in faaliyet sahası haline geldiğini belirterek gösterileri askeri güç kullanarak sert bir biçimde bastırmıştır. Müdahale sonucu 10'dan fazla

68 "Human Rights Watch Slams Iraqi Government for Hawija", *Al-Monitor*, 15.03.2013

69 Wladimir van Wilgenburg, "Kerkük Protesto Hareketi ve Havice 'Katliamı' Sonuçları", *Orsam*, 16.05.2013.

70 Margaret Griffis, "Iraq Unrest Unabated: At least 38 Killed, 109 Wounded", 26.04.2013 <http://original.antiwar.com/updates/2013/04/26/iraq-unrest-unabated-at-least-38-killed-109-wounded/>; Margaret Griffis, "At least 86 Iraqis Killed in Ongoing Violence Triggered by Protests", 24.04.2013 <http://original.antiwar.com/updates/2013/04/24/at-least-86-iraqis-killed-in-ongoing-violence-triggered-by-protests/>; Margaret Griffis, "Third Day of Iraq Unrest Leaves 96 Dead", 25.04.2013 <http://original.antiwar.com/updates/2013/04/25/third-day-of-iraq-unrest-leaves-96-dead/>

71 "Iraklı Milletvekili Alvani'nin Gözaltına Alınması", 22.01.2014 <http://www.haberler.com/irakli-milletvekili-alvani-nin-gozaltina-alinmasi-5485730-haberi/>

insan hayatını kaybetmiştir. Sivil ölümlere duyulan öfke politika sahnesine de yansımış ve Irak'ta çeşitli ittifaklara bağlı 44 Sünni milletvekili istifa etmiştir.⁷² Bu karışıklıktan faydalanan IŞİD zaten etkin olduğu bölgede gücünü tahkim etmiş, Felluce ve Ramadi'de polis karakolları dahil pek çok kamu binasını kısa bir süreliğine de olsa ele geçirmiş ve mahkumları serbest bırakmışlardır.⁷³ Felluce ve Ramadi şehirlerinde sokağa çıkma yasakları uygulamaya başlayan Irak Ordusu bazı Sünni aşiretleri IŞİD'e karşı savaşmaları konusunda ikna etmiştir. Maliki de devlet televizyonuna yaptığı konuşmalarda Anbar'da yaşayan halkı, IŞİD'e karşı savaşta Irak Ordusuna yardım etmeye çağırmıştır. Ancak aşiretlerin tamamının Irak ordusu safında savaştığını söylemek mümkün değildir. Özellikle 2006-2007 yılları arasında Irak el-Kaidesi ile kanlı bir savaşa tutuşan Sahva Hareketi mensuplarından bazıları yeniden IŞİD'e karşı cephe almıştır. Sünni Arap aşiretler içinde önemli bir etkiye sahip olan, Savunma Bakanlığı ve Anbar Valiliği görevini yürüten Duleymi aşireti Maliki ile birlikte hareket etmekte iken, protestolara destek vermesi ile bilinen Alvani aşireti ise Maliki karşıtı safta yer almaktadır ve ordu birlikleri ile çatıştığı söylenmektedir.⁷⁴ Bazı aşiretler ise tarafsız kalmaktadırlar. Tarafsız kalan bu aşiretlerin Maliki yönetiminden rahatsız olmakla birlikte çözümün IŞİD eliyle sağlanmasını istemedikleri söylenebilir. Maliki'nin Anbar'da uyguladığı bu politika 2006-2007 yıllarındaki iç savaşta ABD tarafından da uygulanmıştı. Aşiretlerle anlaşılan ABD, el-Kaide'yi desteksiz ve yalnız bırakmak adına Aşiretleri Irak el-Kaidesi ile savaşmaları konusunda ikna etmede başarılı olmuştu diyebiliriz. Maliki hükümetinin terörizmi engelleme adı altında yürüttüğü politikalar Sünniler arasındaki anlaşmazlığı körüklemesi nedeniyle sadece güvenliği sağlamak amacıyla atılmış bir adım izlenimi vermemektedir. Güvenliği sağlama amacıyla uygulanan bu politikalar Nisan 2014'te yapılacak genel seçimlere Sünnilerin bölünmüş olarak girmeleri için atılmış politik bir adım görüntüsü de çizmektedir. Maliki'nin hem Irak el-Kaidesi'ni yalnız bırakmak hem de Sünniler arasındaki ihtilafı körüklemek için attığı bu adımların sonuç verip vermeyeceğini şimdiden kestirmek zor olmakla birlikte bu olaylardan en fazla yara alan kesimin yine Sünniler olacağı yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır.

Sonuç olarak 2013'ün ikinci yarısından itibaren, Irak'taki el-Kaide yapılanması İşgal yıllarındaki gücüne kavuşmuştur diyebiliriz. Direniş yılların-

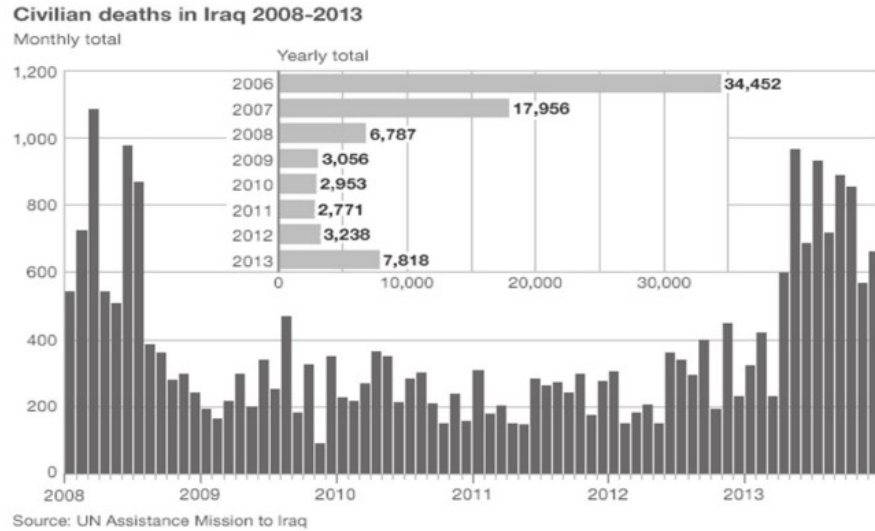
72 "Dozens of Iraqi MPs quit over Anbar violence", *Al-Jazeera*, 23.01.2014

73 "Irak'ta askerlerle aşiretlerle bağlı silahlı gruplar çatıştı", *AA*, 23.01.2014

74 Ali Semir, "Irak, En Tehlikeli Krizini Yaşıyor" başlıklı Anadolu Ajansına verdiği röportaj, 23.01.2014 <http://www.bizturkmeniz.com/tr/index.php?page=article&id=29366>

da hakimiyet kurduğu Anbar, Selahaddin, Ninova ve Diyala gibi bölgelerde tekrar güçlenmeye başlamıştır. 2013'ün son aylarında Kerkük'te de IŞİD saldırıları artmış ve örgüt istihbarat binası da dahil olmak üzere kamu binalarına saldırılar düzenleyerek Kerkük'ü hakimiyeti altına almayı amaçlamıştır. *Washington Post*'un Anbar Eyalet Konseyi Başkanı Sabah Karhut'a dayandırarak verdiği bilgiye göre; 2013 yılsonu itibari ile Irak'ın Anbar Eyaleti'nin çöl bölgelerinin %40'ı IŞİD'in kontrolü altındadır.⁷⁵ Her ne kadar Sahva Hareketi komutanı Ahmed Ebu Rişah, Felluce'den IŞİD'in temizlendiğini belirtse de⁷⁶, bu yazının kaleme alındığı sırada (Ocak 2014), Felluce ve Ramadi'de IŞİD ile Irak Ordusu ve aşiretler arasındaki savaş devam etmektedir. Irak ordusu bölgenin kontrolünü tam olarak sağlayamamıştır. Şiddet ortamının zirveye çıktığı 2013 yılı Irak'ta, iç savaş yıllarından bu yana sivil ölümlerin en fazla yaşandığı yıl olmuştur. IŞİD'in Irak'ta etki alanını genişletmesini Suriye İç Savaşı'ndan bağımsız olarak ele almamız mümkün olmadığından metnin bundan sonraki kısmı IŞİD'in Suriye'deki genişleme süreci üzerine olacaktır.

Şekil 1: 2008-2013 yılları arasında Irak'ta yaşanan sivil ölümleri

Kaynak: www.bbc.co.uk

75 "Next door to Syria, an al-Qaeda-linked group is also gaining ground in Iraq", *Washington Post*, 09.12.2013

76 "Abo Rishah : Fallujah almost cleared of terrorists", *All Iraq News*, 22.01.2014.

Suriye İç Savaşı ve Irak Şam İslam Devleti (IŞİD)

Suriye'de barışçıl gösterilere Şam yönetiminin sert müdahalelerinin ardından ufak çaplı çatışmalarla başlayan, 2011'in ikinci yarısından itibaren ise rejime bağlı güçlerle silahlı muhaliflerin ülke sathındaki sıcak ve sürekli çatışmalarına dönen Suriye İç Savaşı olarak adlandırabileceğimiz bu sorunun denkleminde muhalifler hanesinde savaşın ilerleyen dönemlerinde yeni aktörler belirmiştir. 2012 yılı Suriye cephesinde el-Kaide unsurlarının da aktör olarak sahneye çıktığı dönem olmuştur. 23 Ocak 2012'de "Suriye halkına ve Suriye'deki cihad topraklarındaki mücahitlere" atfen yayımlanan bir video mesajında "Nusret Cephesi"⁷⁷ adıyla yeni bir mücahit grubun kurulduğunu ilan etmiştir.⁷⁸ Son 2 yılda Suriye iç savaşının muhalifler safının en önemli unsurlarından biri haline gelen NC etkin olduğu bölgelerde gerçekleştirdiği sosyal yardım çalışmalarıyla tabandan destek bulmaktadır. Şam, Halep, Humus, İdlib, Deirezzor, Rakka, Dera ve Lazkiye kırsalı başta olmak üzere Suriye'de cereyan eden çatışmanın neredeyse tüm cephelerinde yer alan NC'nin cepheden cepheye katılımında farklılıklar gösteren diğer muhalif unsurlara nazaran bu farklı tavrı da elbette taban üzerinde etkili olmuştur. Sıcak çatışmaların haricinde bombalı saldırılar da NC'nin kullandığı etkin metotlardandır ve Şam⁷⁹ ve Halep⁸⁰ gibi büyükşehirlerde gerçekleştirilen eylemler NC'nin uluslararası alandaki bilinirliğini de arttırmıştır. İç savaşın büyümesi ve etkileriyle uluslararası bir hal alması savaşı uluslararası medya ve düşünce kuruluşlarının üzerinde konuştuğu yeni bir meseleye dönüştürmüştür. Lakin Suriye iç savaşı üzerine yapılan haberler ve yazılan analizlerde "el-Kaide" kullanımı ile alakalı bir kafa karışıklığı olduğunu görmekteyiz. Kimi yazılarda Nusra için "el-Kaide" sıfatı kullanılırken kimi yazılarda bu makale değindiğimiz IŞİD için bu sıfat kullanılmaktadır. Bu durum herhangi bir yazı ve analizde yazarın el-Kaide derken hangi gruptan bahsedildiğini anlayabilmemiz açısından kimi zaman sıkıntı yaratmaktadır. Ayrıca IŞİD ve Nusra'nın tek bir örgüt olduğu gibi bir önyargıya da mahal vermektedir. Bu yüzden bu başlık altında Suriye İç Savaşı'nın taraflarından olan IŞİD'e değinmek suretiyle yanlış anlaşılmanın önüne bir nebze olsun geçebilmek arzusundayız.

77 Metnin devamında kısaca "NC" ve/veya "Nusra" olarak anılacaktır.

78 Aaron Y. Zelin, "Jabhat al-Nusrah and Jihad in Syria", 30 Ocak 2012 <http://thewasat.wordpress.com/2012/01/30/jabhah-al-nusrah-and-jihad-in-syria/>

79 "Twin car bombs kill dozens in Damascus", *Al Jazeera*, 18 Mart 2012

80 "Syria unrest: Aleppo bomb attacks kill 28", *BBC*, 10 Şubat 2012

Ölü Dođan Bir Yapı: Irak Şam İslam Devleti

2012’de Suriye cephesinde gerçekteştirdiği eylemler ile savaşa dair denklemlere el-Kaide’nin de katılımını sağlayan Nusra’nın Şam ve Halep’teki etkin bombalı saldırılarının yanı sıra Rakka başta olmak üzere Suriye’nin kuzeyinde başarılar elde etmesi Irak el-Kaide’si lideri Bağdadi’nin de NC’ye ve elde ettiği güce dair ilgisini arttırmıştır. Hakimiyet alanını Irak’ın ötesine taşımak isteyen Irak İslam Devleti lideri Bağdadi Suriye iç savaşı için olduğu kadar bölgedeki el-Kaide varlığı için de yeni bir tartışma ve belki de ayrışmaya yol açabilecek bir hamle yaptı. Nisan 2013’te el-Kaide fikriyatına yakın internet forumlarında hızla yayılan bir videoya göre Irak el-Kaidesi lideri Bağdadi, Nusret Cephesi’nin Suriye’de İslami bir devlet adına mücadele eden bir uzantıları olduđunu⁸¹ ve Nusret Cephesi ile Irak İslam Devleti’nin “Irak Şam İslam Devleti” (İŞİD) adı altında birleştiiğini duyurmuştur.⁸² Lakin Bağdadi’nin bu ilanı hem Nusra lideri Colani tarafından hem de el-Kaide lideri Eymen el-Zevahiri tarafından kabul edilmemiş ve tepkiyle karşılanmıştır. Bağdadi’nin açıklamalarından birkaç gün sonra Nusra lideri Colani’nin NC’nin Şeyh Eymen el-Zevahiri’ye biatını duyurduğu ve Irak İslam Devleti’ne saygı duymakla birlikte Bağdadi’nin yaptığı ilan ile alakalı kendilerinin haberdar edilmediğini, Irak İslam Devleti’ne saygılarının devam ettiğini lakin grubun adında ve bayraklarında bir değişiklik olmayacağını dile getirdiği bir ses kaydı yayınlanmıştır.⁸³ Aralık 2013’te el-Cezire televizyonuna bir röportaj veren Colani 2011 yılında –grubunu eylemlerinin kuruluştan önceye dayandığını anlıyoruz- mücadeleye başladıklarında 7-8 kişi civarında olduklarını lakin geçen zaman zarfında bu sayının binleri bulduğunu söylemiştir.⁸⁴ Bir avuç savaşıçıdan Suriye’nin en güçlü muhalif gruplarından birine dönüşmüş olan NC’nin lideri ve yönetici kademelerinin Bağdadi’nin emrine girmek istememeleri anlaşılabilir bir reflektir.

---

81 “Qaeda in Iraq confirms Syria’s Nusra is part of network”, *AFP*, 9 Nisan 2013 <http://www.globalpost.com/dispatch/news/afp/130409/qaeda-iraq-confirms-syrias-nusra-part-network>

82 Aaron Y. Zelin, “Al- Qaeda in Syria: A Closer Look to ISIS”, *The Washington Institute*, Eylül 2013 <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/al-qaeda-in-syria-a-closer-look-at-isis-part-i>

83 “Syria’s al-Nusra pledges allegiance to al-Qaeda”, *The Telegraph*, 10 Nisan 2013 <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9984444/Syrias-al-Nusra-pledges-allegiance-to-al-Qaeda.html>

84 <http://yallasouriya.wordpress.com/2013/12/19/interview-with-jabhat-al-nusras-leader-now-on-al-jazeera/>

Bağdadi'nin bu birleşme hamlesine karşın Nusra'nın Zevahiri'ye açıktan biat etmesi ise Colani'nin bu birleşme ilanını taca atan hamlesi olarak yorumlanabilir. Zevahiri'nin bu gelişmelere tepkisi ise mevcut durum üzerine alınan kararları içeren bir mektupla oldu. Zevahiri IŞİD'in iptal edildiğini Irak İslam Devleti'nin faaliyet alanının Irak, Nusret Cephesi'nin faaliyet alanının ise Suriye olduğunu belirtti.⁸⁵ Bağdadi ise bu mektubun ardından yayımlanan ses kaydında IŞİD'in var olduğunu ve bu amaçtan vazgeçemeyeceklerini belirtmiştir.⁸⁶ Bağdadi'nin bu açık itaatsizliği kendini küresel bir cihad hareketi olarak tanımlayan el-Kaide yapılanması içinde daha önce görülmemiş bir durumdur. Emir'e biatın öncelikli olduğu el-Kaide içinde Zevahiri'nin açık emirlerine karşı yerel IŞİD şurasının kararlarının geçerli olduğunu söyleyen⁸⁷ Bağdadi'nin bu çıkışı el-Kaide liderliği gözündeki konumuna etki edeceği gibi IŞİD'in de Suriye'deki el-Kaide yapılanması ile alakalı tartışmalarda ki yeriyle alakalı yorumların da çıkış noktalarından biri olmuştur. Zira hem el-Kaide liderinin emirlerine karşı gelip hem de Suriye içerisinde el-Kaide adı altında etkinlik göstermeleri Zevahiri'nin liderliği üzerine de tartışma çıkarabilecek bir durumdur. Bağdadi'nin bu çıkışının ardından önemli sayıda savaşçı Nusra'dan IŞİD'e geçse de bu geçişler Nusra'nın silinip sahnenin IŞİD'e kalması gibi bir sonuca yol açmadı. Bunda Colani'nin güçlü ve mistiklik derecesinde karizmatik bir lider figürü olmasının⁸⁸ da sahadaki savaşçı bireyler üzerinde etkili olma ihtimalini göz ardı etmemek gerekmektedir.

Kasım 2013'te ise Zevahiri'nin el-Cezire'de bir ses kaydı yayımlanmıştır. Bu kayıta IŞİD'in iptalini öngören mektuptaki ifadeler aynen yer almaktaydı.⁸⁹ Suriye savaşındaki diğer muhalif gruplarla –ki bunların içlerinde başta Ahrar el-Şam olmak üzere İslamcı gruplar da vardır- sonu kan dökülmesine varan ihtilaflar yaşayan IŞİD'e bu kez Zevahiri'nin “sesiyle” mesaj vermesi sadece IŞİD'e değil aynı zamanda Nusra'ya da harekete geçmesi gerektiği adına bir mesajdı. Bu mesajın ardından Nusra militanlarının cepheleden yayınladıkları fotoğraflarda kullandıkları flama ve bayraklarda bir değişim yaşandığı görülmüştür. Üzerinde Nusret Cephesi yazan bayraklara “Biladüş-

85 “Zevahiri'nin Nusret Cephesi Mektubu”, İnce News, 13 Haziran 2013 <http://www.incanews.com/?aType=haber&ArticleID=1377>

86 “Iraqi al-Qaeda chief rejects Zawahiri orders” *Al Jazeera*, 15 Haziran 2013.

87 “On al-Baghdadi's disobedience of Dr. Zawahiri”, 15 Haziran 2013. <http://shamiwitness.blogspot.com/2013/06/on-al-baghdadis-disobedience-of-dr.html>

88 Colani'nin Aralık 2013 itibariyle eşkali tam olarak bilinmemektedir. Bunun yanı sıra Aralık 2013'te el-Cezire kanalına verdiği röportaj –ki yüzü yine gözükmemiştir- da medya vasıtasıyla Colani'nin ilk kez geniş kitlelere seslenmesi olmuştur.

89 “Zawahiri disbands main Qaeda faction in Syria”, *The Daily Star Lebanon*, 8 Kasım 2013.

şam el-Kaidesi” (Yabancı kaynaklarda Suriye el-Kaidesi kullanımı da yaygındır.) ibareleri eklenmiştir.⁹⁰ Bu ibareyi Nusra’nın kendisinin Suriye’nin tek ve “tanınmış” el-Kaide grubu olduğunun ilanı olarak görebiliriz. Zira IŞİD’in diğer İslamcı gruplarla yaşadığı kimi zaman alevlenen gerilimler IŞİD ile alakalı imaja sahada zarar vermişken Nusra’nın da dolaylı yoldan IŞİD’in iddialarına karşı keskin bir imaj çalışmasına girmesi önemlidir. Colani’nin el-Cezire’ye verdiği röportajda Irak İslam Devleti –Colani IŞİD ifadesini kullanmamıştır- ile aralarındaki farkların ancak aile içindeki bireylerin farkları kadar olduğunu söylese de ortada iki grup arasında bir liderlik ve hakimiyet yarışı olduğu aşikardır. Nitekim kendini Biladüşşam el-Kaidesi olarak adlandıran Nusra’nın Lübnan’da da yapılanmaya başlaması⁹¹ hem kullanılan Biladüşşam ifadesinin gerçek manasıyla paralel olarak günümüz Suriye’sinin ötesini de kapsadığını hem de Nusra’nın da Bağdadı gibi çevresinde genişleme arzusu ve amacında olduğunu göstermektedir. Bayrak ve flamaların kullanımındaki dönüşümün haricinde sosyal medyada kullanılan propaganda dili de bir evrim geçirmiştir. 2013 Kasım ayı başında Mahin bölgesindeki büyük silah depolarını ele geçiren NC operasyonla alakalı yayınladıkları videoda kendilerinden “Suriye’de el-Kaide’nin temsilcisi Nusret Cephesi” olarak bahsetmişlerdir.⁹² Ayrıca Kasım ayında Deir ez Zor’un Raşidiye bölgesini kanlı çatışmaların ardından ele geçiren NC, operasyona dair yayınladığı videoda operasyon görüntülerinin arka planına Eymen el-Zevahiri’nin konuşmalarından bazı parçalar yerleştirmiştir.⁹³

IŞİD Metotları ve Yankıları

IŞİD’in Suriye savaşı sahnesine hızlı girişi Suriye ile alakalı tartışmalarda yükselen “aşırı gruplar” tezinin daha yüksek bir sesle tekrarlanmalarına yol açmıştır. Bunda IŞİD’in hem bölge halkına hem de diğer muhalif gruplara karşı dikte edici ve otoriter tavırlarının yanında propaganda amaçlı yayımla-

90 “Jabhat an-Nusra is the only official al-Qaeda in Syria”, Kasım 2013 <http://pietervanostaeyen.wordpress.com/2013/11/14/guest-post-jabhat-an-nusra-is-the-only-official-al-qaeda-in-syria/>

91 “Jabhat al-Nusra now in Lebanon?”, *NOW*, 23 Aralık 2013 <https://now.mmedia.me/lb/en/reportsfeatures/527078-jabhat-al-nusra-now-in-lebanon>

92 R.Green, “Al-Qaeda Upgrades Its Presence in Syria”, *MEMRI*, 25 Kasım 2013 <http://www.memri.org/report/en/0/0/0/207/0/7589.htm>

93 “Nusra video shows intense urban fighting in Deir ez Zor”, 24 Kasım 2013, <http://www.theblogmocracy.com/2013/11/24/nusra-video-shows-intense-urban-fighting-in-deir-ez-zor/>

nan rejim askeri ve taraftarlarının infazları gibi görüntülerin ortaya çıkardığı tepki de etkili olmuştur. IŞİD'in farklı yöntemler kullanarak⁹⁴ gerçekleştirdiği bu eylemlerin "Youtube" başta olmak üzere sosyal medya platformlarına servis edilmesinin altında IŞİD tarafından bakıldığında karşı tarafın moralini bozmak ve hatta korkutmak gibi düşünceler yer almış olabilir diyebiliriz. Lakin aynı görüntülerin savaşa taraf olan veya savaşın dışındaki üçüncü taraflar açısından farklı bir algı yarattığını görmekteyiz. Gerek rejim yanlısı gerekse de Hizbullah yanlısı "Facebook" sayfalarında aynı videolar bu kez farklı motivasyonlarla paylaşılmakta ve var olan savaşın bir ölüm-kalım savaşı olduğunun ve "tekfircilerin" eline düşmektense ölmenin daha iyi olduğunun vurgusu yapılmaktadır. Batı medyasında ise bu görüntüler Suriye'nin aşırı-cı grupların etkisi altına girebileceği korkusunu yaymakta ve "aşırı gruplar başa geçeceğine Esad kalmalı" tezlerinin⁹⁵ üzerine inşa edilebileceği bir algı oluşturmaktadır.

Suriye'nin bilhassa kuzey ve doğu kesimlerinde etkin olan IŞİD'in Rakka'daki politikaları ise gerek Nusra'dan gerekse de diğer muhalif gruplardan ayrı bir yerde durmasına yol açmaktadır. Suriye'de merkezi tamamen muhaliflerin elinde bulunan en büyük şehir olan Rakka'nın büyük bir bölümü kendi deyimiyle kendisini bir devlet olarak gören IŞİD için devlet iddiasının deneyinin yapılabileceği bir laboratuvar haline gelmiştir. IŞİD amblemli kurumlar, IŞİD polis gücü ve hatta IŞİD logolu okul çantalarına kadar "devletin" amblemini sosyal yaşamın içerisine sokan IŞİD, vergi toplama ve yargılama uygulamalarıyla da devlet iddiasını pekiştirmektedir. Suriye topraklarında Suriye toplumuna rağmen bir devlet kurma iddiası tabanda büyük destek bulabilecek bir iddia değildir. Keza Nusra lideri Colani IŞİD'in aksine Suriye'yi yönetmek gibi bir emelleri olmadığını dile getirmiştir.⁹⁶ Diğer muhalif yapılarla ve hatta Nusra ile ayrıştıkları nokta ise hakimiyetlerini ve fikirlerini tabana cebren empoze etmeleridir. Bazı iddialara göre sayıları 1000'in üzerinde kişi IŞİD tarafından tutuklanmış ve IŞİD'in hapisanelerinde tutulmaktadır.⁹⁷ Keza IŞİD'in Sünni Müslümanlar dışındaki gruplara

94 IŞİD infazlarına ilişkin yayınlanan videolarda infazların bir kısmının kamuya açık yerlerde de gerçekleştirildiği görülmektedir. Yöntem olarak kurşuna dizme, yakın mesafeden tabanca ile infaz ya da baş kesme gibi yöntemlere denk gelinmiştir.

95 "Ex-CIA Director: Bashar Assad win maybe Syria's 'best option'", 12 Aralık 2013 <http://www.businessinsider.com/michael-hayden-syria-assad-2013-12/> Lavrov: West realizing Assad less of a threat than Islamists", *The Daily Star Lebanon*, 20 Aralık 2013.

96 "Jabhat al-Nusra 'does not seek rule in Syria' says leader", *The National*, 19 Aralık 2013.

97 Chris Looney, "Al-Qaeda's governance strategy in Raqqa", *Fair Observer*, 19 Aralık 2013.

karşı tutumu da dışlayıcıdır. Örneğin IŞİD'in Rakka'da ki bir kilisenin haçı-
nı sökmesi ve kiliseyi ibadete kapatıp bir IŞİD karargahı haline getirmesi⁹⁸,
Şii ve Alevilere ve onların ibadethanelerine karşı gerçekleştirilen bombalı
eylemler gibi hadiselere el-Kaide lideri Zevahiri hedef göstermeden yayınladığı
bir mesajla dikkat çekmiştir. Bu mesajda Zevahiri kendilerine karşı
savaşmayan gruplara ilişilmemesi gerektiğini, bu grupların dini veya mez-
hebi sapkınlıklarının dile getirilmesinin bırakılmamasını lakin karşı taraftan
bir saldırı olmadıkça saldırılmamasını ve camiler ve diğer ibadethanelerin
saldırı hedefi olamayacağını söylemiştir.⁹⁹ IŞİD'in siyasi olarak rakiplerini
dışlamak hususunda başvurduğu tekfir ve tehditlere karşı Suriye muhalif
saflarında bulunan çok sayıda din adamının yayınladıkları ortak bir açıklama
ile IŞİD'in tekfirci politikalarının devrime zarar verdiği ve bölgede fitneye
yol açtığı dile getirilmiştir.¹⁰⁰

IŞİD ve Diğer Muhalif Gruplar: Nusra, Özgür Suriye Ordusu ve İslami Cepheler

Nusra ile arada yaşanan ayrıma karşı Deirezzor başta olmak üzere hali hazırda pek çok yerde iki grup yan yana çatışmaya girmekte ve ortak operasyonlar düzenlemektedir. Aralarındaki gerilim ilk dönemde askeri boyutta bir çatışmaya yol açmazken gerilimler yukarıda değindiğimiz üzere genelde siyasi olmuştur. Lakin IŞİD'in Rakka'daki Nusra emiri Ebu Saad el-Hadrami'yi kaçırmaması Nusra ile IŞİD arasındaki gerilimin tırmanmasına ve Rakka'da çatışma boyutuna gelmesine yol açmıştır. NC'nin Rakka emirinin salıverilmesi için bölgedeki aşiret liderlerine çağrıda bulunduğu¹⁰¹ Hadrami'nin IŞİD'in Rakka'daki tutumlarından rahatsız olarak IŞİD'den ayrıлып adamlarıyla birlikte Nusra saflarına geçen bir isim olduğunu da hatırlatmakta fayda var.¹⁰²

Suriye'de halk ayaklanmasının başlangıcının ardından barışçıl gösteriler rejimin sert tutumunun da etkisiyle silahlı direnişe evrildiğinde bu yeni dönemin ilk aktörü olan Özgür Suriye Ordusu kurulmuştur. Rejimden ayrılan

98 "Al Qa'ida desecrates church in Syria", *AINA*, Kasım 2013, <http://www.aina.org/news/20131029204037.htm>

99 "Zevahiri: Sizinle Savaşmayanlarla Savaşmayın", *Haksöz Haber*, 15 Eylül 2013.

100 "Suriyeli Alimlerden Irak Şam İslam Devleti'ne Uyarı", *Timeturk*, 23 Aralık 2013.

101 "Al Nusra urges rebels to help free leader from ISIL captivity", *Syria News Desk*, 27 Aralık 2013 <http://syrianewsdesk.com/en/2013/12/27/news-al-nusra-urges-rebels-help-free-leader-isil-captivity>

102 Aymenn Jawad El-Tamimi, "The Islamic State of Iraq and al-Sham", <http://www.aymennjawad.org/14151/the-islamic-state-of-iraq-and-al-sham>

çok sayıda subayın yönetici kadrolarında bulunduğu ÖSO demokrasi ile yönetilen bir Suriye söylemine sahip. Bu söylem IŞİD ile ÖSO'nun ilişkilerinin de genel çerçevesini çizmekte. ÖSO IŞİD'i Suriye devrimine ihanet eden aşırı bir hareket olarak nitelendirirken IŞİD ise ÖSO'yu "tağut" bir düzen arzusunda olan hainler olarak nitelendirmektedir. Cephede Halep ve Şam gibi rejimle çatışmaların oldukça şiddetli olduğu bölgelerde rejime karşı işbirliği içinde olursa da bilhassa Rakka'da ve Türkiye sınırına yakın kuzey bölgelerinde ÖSO'ya bağlı gruplar ile IŞİD arasında çatışmalar çıkmış ve hatta can kayıpları yaşanmıştır. IŞİD Ahfad-ı Rasul grubunu Rakka'dan¹⁰³, Kuzey Kasırgası grubunu ise sınır kasabası Azez'den çıkartmıştır. Hatta Azez'deki çatışmalarda Türkiye topraklarına düşen havan mermilerine karşın IŞİD mevzilerine karşılık olarak TSK güçlerince top atışı yapılmıştır.¹⁰⁴

ÖSO ile kavgalı olan IŞİD'in Nusra haricindeki İslamcı gruplarla da ilişkileri istikrardan uzaktır. Kuzey cephesinde çoğu zaman PYD ve rejim güçlerine karşı işbirliği halinde bulunduğu Ahrar'uş Şam grubuyla (ki bu grup 2013 sonlarında kurulan İslami Cephe'nin önde gelen güçlerindedir) bile birkaç kez çatışmanın eşiğine gelmiştir IŞİD. Eylül 2013'te Ahrar hareketinin Idlib komutanlarından Ebu Ubeyde'yi insani yardımların dağıtımını esnasında bir suikast ile öldüren IŞİD'in¹⁰⁵ daha sonra bu durumun bir yanlış anlaşılma olduğunu ifade ederek suçluların ortak bir şeriat mahkemesinde yargılanmalarını teklif ettiği gibi dedikodular sosyal medyada kendine yer bulmuştur. Kasım ayında ise tam bu olayın ateşi sönmek üzereyken Halep'ten bu kez benzer bir haber infial uyandıracak görüntüler ile gündeme düştü. Görüntülerde ellerinde kesik bir baş tutan 2 IŞİD militanı kalabalığa seslenmektedirler. Lakin IŞİD militanlarının Iraklı bir Şii milis sanıp ameliyat esnasında öldürdükleri ve başını kestikleri kişi bir Ahrar savaşçısı olan Muhammed Faris çıkmıştır.¹⁰⁶ IŞİD'den gelen açıklama Faris'in Iraklı bir Şii milis sanılarak münferit bir eylemle öldürüldüğü yönünde olmuştur. Lakin Faris'in Ahrar karargahına gelen cesedinin üzerinde kollarında Ahrar hareketinin logosu olan bu gruba ait bir tişörtün olması¹⁰⁷ IŞİD mensuplarının

103 "Syria: Islamists infighting sweeps Raqqa", *Asharq al-Awsat*, 15 Ağustos 2013.

104 "Genelkurmay: Kuzey Kasırgası Tugayı mensubu 85 kişi teslim oldu", *Zaman*, 17 Ekim 2013.

105 "Ahrar Al Sham aid worker assassinated by ISIS", 12 Eylül 2013 <http://sofrep.com/27182/ahrar-al-sham-aid-worker-assassinated-by-isis/>

106 "Al-Qaeda linked rebels apologise after cutting of head off wrong person", *The Telegraph*, 14 Kasım 2013.

107 Joshua Landis, "Notes on the growing struggle between ISIS, Nusra/Ahrar, and other factions of the FSA", 17 Kasım 2013, <http://www.joshualandis.com/blog/notes-growing-fight-isis-nusra-ahrar-factions-fsa/>

yanılmış olma ihtimali tezini çürütmektedir. Bu olayın ardından IŞİD'in de olayı kınamasına karşın Ahrar cenahında IŞİD'e karşı oluşan tepki ufak tefek çatışmalara ve karşılıklı kayıplara sebep olmaya başlamıştır. Hatta Aralık ayı içerisinde Halep'te Ahrar ile IŞİD arasında bir yargı anlaşmazlığından başlayan ve bir IŞİD emirinin konvoyunun Ahrar hakimiyetindeki bir kontrol noktasında durmayı reddetmesi üzerine konvoyu uyarı ateşi açılmasıyla büyüyen çatışmanın sonunda 3 Ahrar savaşçısı hayatını kaybetmiştir.¹⁰⁸

Aralık ayında Halep'te IŞİD tarafından esir alınan Dr. Hüseyin Süleyman'ın (Ebu Rayan) 2014'ün ilk günlerin işkence edilerek öldürülmesi¹⁰⁹ ve işkence edilmiş cesedine ait fotoğrafların sosyal medyada yayılmasıyla Ahrar tarafından IŞİD'e karşı bir tepki dalgası yükselmiştir. Ahrar örgütünün lideri ve aynı zamanda İslami Cephe'nin siyasi liderliği görevinde¹¹⁰ bulunan Hassan Abbud bu olaya tepki olarak şahsi twitter hesabından "Hangi dinin, mücahitleri ve devrimcileri kaçırap öldürmeyi emrettiğini bilmiyorum" mealinde bir mesaj yayınlamıştır.¹¹¹

أبو عبدالله الحموي
@HassanAbboud_Ah

لا أدري ما هو الدين الذي يقتل فيه المخطوفون من المجاهدين
والثوار. اللهم إنا نبرئ دينك مما يصنع هؤلاء. رحم الله الطبيب
المجاهد أبي ريان

Voir la traduction

Répondre Retweeter Favori Plus

442 RETWEETS 151 FAVORIS

5:52 AM - 31 Déc, 13

108 "Killings tit-for-tat kidnappings and attacks at checkpoints in Aleppo province", *The Syrian Observer*, 11 Aralık 2013, <http://www.syrianobserver.com/News/News/ISIS+Ahrar+alSham+Dispute+Escalates>

109 "ISIL tortured to death Ahrar al Sham commander in Aleppo", *Zaman al-Awsl*, 1 Ocak 2014. <https://www.zamanalwsl.net/en/news/3111.html>

110 Cedric Labrousse, "Proclamation du Front Islamique (Jabhat-al Islamiyya) en Syrie", 23 Kasım 2013. <http://the-arab-chronicle.com/front-islamique-syrie/>

111 Aron Lund, "Pushing Back Against Islamic State of Iraq and the Levant: The Path to Conflict", *Carnegie*, 8 Ocak 2014, <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=54121>

Mücahitler Ordusu ve Suriye Devrimciler Cephesi adlı yeni kurulmuş muhalif iki grubun IŞİD'e karşı başlattıkları saldırılar ilerleyen gün ve saatlerde İdlib, Halep, Carabulus, Rakka ve Deirezzor'a sıçrarken ilk anda Atarib'deki çatışmalarla alakalı İslami Cephe¹¹² IŞİD'e karşı açıktan savaş ilan etmemekle birlikte söz konusu grupların yanında olduklarına dair bir duyuruda bulunmuştur.¹¹³ Ki bu çatışmalar ilk andan sonra hızlı bir şekilde Mücahitler Ordusu ve Suriye Devrimciler Cephesi'nin IŞİD'e karşı saldırısından çok İslami Cephe ile IŞİD çatışmasına dönmüştür. El-Cezire televizyonuna bir röportaj veren Hassan Abbud IŞİD'in içine düştüğü çatışma ortamının IŞİD'in tutumundan kaynaklandığını, IŞİD'in de diğerleri gibi bir grup olduğunun farkına varması ve devlet gibi davranmaktan vazgeçmesi gerektiğini söylerken IŞİD'in gruplar arası ihtilaflarda ortak mahkemelere katılmayı reddetmesi, diğer gruplara saldırılarda bulunması ve aktivistleri esir alıp onlara kötü muamelelerde bulunmasını örnek göstermiştir.¹¹⁴ Benzer bir açıklama çatışmalara Rakka'daki bazı unsurları dışında bulaşmayan Nusra Cephesi'nden de gelmiştir. Nusra lideri Colani yaşananları Müslümanlar arasında yayılan bir "fitne" olarak adlandırırken IŞİD'in diğer gruplara karşı tutunduğu saldırgan tavırların da fitnenin çıkışında etkili olduğunu dile getirerek Rakka'da esir tutulan Nusra emirini de mesajında anmıştır.¹¹⁵ Ki bu emir ilerleyen günlerde "mürted ve hain" olduğu gerekçesiyle IŞİD tarafından infaz edilmiştir.¹¹⁶ Buna karşılık Colani'nin mesajından hemen sonra IŞİD sözcüsü Muhammed el-Adnani'nin IŞİD'in Suriye Ulusal Koalisyonu, Suriye Ulusal Konseyi ve Yüksek Askeri Konseyi'ni düşman ilan ettiğini ve IŞİD savaşçılarının bu unsurları buldukları yerde öldüreceklerini dile getirdiği sert içerikli bir ses kaydı yayımlandı.¹¹⁷ Tel Abyad, Azez ve Carabulus'ta yer alan sınır kapılarında yaşanan şiddetli çatışmalarda bu kapıların kontrol-

112 İslami Cephe Kasım 2013'te Ahrar el Şam, Liva el Hak, Sukur el-Şam, Ceyş-ül İslam, Liva el-Tevhid, Kürt İslam Cephesi ve Ensar el-Şam gibi bazıları sahadaki en büyük İslami yapılar olan grupların birleşerek oluşturduğu bir yapıdır. Daha fazla bilgi için: <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=54183>

113 Aron Lund, "Pushing Back Against Islamic State of Iraq and the Levant: The Islamic Front", *Carnegie*, 8 Ocak 2014, <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=54121>

114 Joshua Landis, "The Battle Between ISIS and Syria's Rebel Militias", 4 Ocak 2014 <http://www.joshualandis.com/blog/battle-isis-syrias-rebel-militias/>

115 "Nusra liderinden uzlaşma çağrısı", *Dünya Bülteni*, 7 Ocak 2014.

116 Cedric Labrousse, "Abu Sa'ad, un emir d'al Nusra symbole de la résistance contre L'Eiis", 14 Ocak 2014. <http://the-arab-chronicle.com/abu-saad-nusra-resistance-eiis/>

117 "Syria: Rebels drive ISIS out of Aleppo", *Asharq al-Awsat*, 9 Ocak 2014.

leri birkaç kez gruplar arasında el değıştirdi. Suriye'nin kuzeyinde yeni yılın ilk günlerinden itibaren devam eden muhalifler arasındaki bu çatışmalarda bölgedeki aktivistlere göre ilk 15 günlük sürede ölü sayısı siviller de dahil olmak üzere 1000'i bulmuştur.¹¹⁸ Çatışmaların meşrulaştırılması adına karşı tarafı "Sahva" ya da "Harici" olarak adlandırmalara şahit olunan bu süreçte IŞİD ilk birkaç günde yaşadığı toprak kayıplarının önemli bir kısmını takip eden günlerde geri kazansa da Suriye muhalefetinin neredeyse Nusra hari-cindeki tüm büyük gruplarıyla doğrudan düşman durumuna gelmiştir.

Nusra ile ise var olan siyasi ayrıma karşın Deirezzor başta olmak üzere hali hazırda pek çok şehirde rejim ve YPG'ye karşı işbirliği yapılmaktadır. Lakin yukarıda bahsedildiği üzere IŞİD'in Rakka'daki Nusra emiri Ebu Saad el-Hadrami'yi kaçırmaması ve uyarılara rağmen infaz etmesi Nusra ile IŞİD arasındaki gerilimin tırmanmasına ve Rakka'da çatışma boyutuna gelmesine yol açmıştır. Nihayetinde Nusra'nın Rakka emirinin infaz edilmesi, Rakka ve çevresinde Nusra'ya bağlı gruplarla yaşanan çatışmalar da Nusra ile IŞİD arasındaki ilişkiye elbette olumlu bir etki etmemiştir. Lakin Ocak ortası itibariyle Rakka'daki özel durum haricinde ne IŞİD ne de Nusra birbirlerine açıktan cephe almamışlardır. Fakat Nusra'nın bu tutumunun ne kadar süre daha devam edeceği muallaktır. 15 Ocak akşamı Nusra'ya ait resmi twitter hesabından Rakka emirleri Hadrami'nin katillerinin üst bir mahkemeye – IŞİD'in kendi mahkemeleri haricindeki mahkemeleri tanımama tavrını hatırlayalım- çıkartılmasını tehditkar bir dille talep eden bir mesaj yayımlanmıştır. Aynı mesajda Nusra'nın Rakka'da IŞİD'e karşı operasyonlarının saldırı değil müdafaa amaçlı yapıldığı da söylenmiştir.¹¹⁹

Nusra'nın bu açıklamasından birkaç saat evvel ise Suriyeli selefi alim Ebu Basir el-Tartusi'ye ait¹²⁰ IŞİD'i "harici" olmakla suçladığı ve IŞİD'deki savaşçılara IŞİD'den ayrılmaları çağrısında bulunduğu sert bir fetva yayımlanmıştır. IŞİD'in Suriye halkına ve mücahitlere karşı tutumu değişmez ise IŞİD ile savaşmanın vacip hale geleceğini söyleyen Tartusi IŞİD'in bu savaşta Beşşar Esad'ın tarafında olduğunu da öne sürmüştür.¹²¹ İslamcı gruplar arasındaki "fitnenin" bitmesi için beklenmekte olan Zevahiri müdahalesi

---

118 "Activists: Nearly 1069 dead in Syrian rebel infighting", *SOHR*, 18 Ocak 2014. http://syriahr.com/en/index.php?option=com_news&id=1337&Itemid=2&task=displaynews#UvC0xtKxUws,

119 <https://twitter.com/JabhtAnNusrah/status/423582768258236416>, Görüntüleme Tarihi: 16 Ocak 2014.

120 Bir "cihad teorisyeni" olarak nitelendirebileceğimiz Tartusi cihad hareketlerince saygı gören ve "cihad davetçisi" olarak da adlandırılan bir figürdür.

121 "Tartusi IŞİD hakkında fetva yayınladı", *Haksöz Haber*, 16 Ocak 2014.

ise bir ateşkes çağrısıyla gelmiştir. Bir an önce mücahitler arasında ateşkes sağlanması gerektiğini ve sorunların ortaklaşa kurulacak şer'i heyetlerce çözüme ulaştırılmasını öngören bu açıklamaya¹²² karşın IŞİD'den uzlaşmacı bir açıklama ya da tavır gelmemiştir. Tartusi ve Zevahiri'nin açıklamalarıyla benzer minvalde selefi cihadi çevrelerde ağırlığı olan başka isimlerden de IŞİD'e sitem eden açıklamalar gelmiştir. Küresel cihad hareketinde ideolog olarak önemli bir yere sahip olan Ebu Muhammed el-Makdisi yaptığı açıklamada IŞİD'in fetva ve uygulamalarındaki uzlaşmaz tutumu ayıpladığını dile getirirken¹²³ Zevahiri'nin Suriye'de bulunan temsilcisi Ebu Halid es-Suri ise IŞİD'i kendisini öteki gruplardan ayrı tutarak bir devlet olarak sayması ve diğer mücahitlere karşı haksızca davranması dolayısıyla eleştirmiştir.¹²⁴ Çatışmaların sona ermesi adına Kabe eski imamı olan ve Suriye'de cepheye bulunan Suudi din adamı Şeyh Abdullah el-Muheysini "ümme inisiyatifi" adı altında bir girişimde bulunmuştur. Muheysini'nin bu girişimindeki en önemli detaylar acil ateşkes, tüm tarafların kabul edeceği bağımsız kadılar tarafından mahkemelerin kurulması ve sorunlara ortak çözüm bulunmasıdır.¹²⁵ Muheysini'nin şartlarına öngördüğü süre zarfı içerisinde İslami Cephe, Mücahitler Ordusu ve Suriye Devrimciler Cephesi olumlu dönüş yaparken IŞİD çözüme yanaşmamıştır.¹²⁶ Muheysini barış girişiminin IŞİD tarafından başarısızlığa uğratıldığını ve IŞİD tarafından siviller de dahil olmak üzere yapılan kötü uygulamalara dair elinde belgeler olduğunu dile getirdiği bir video mesaj yayımlayarak sürecin başarısızlıkla sonuçlandığını ilan etmiştir.¹²⁷

Güçlenme ve Kopuş

Irak'ta IŞİD'in Etkisini Arttıran Faktörler

ABD'nin Aralık 2011'de askerlerinin tamamını Irak'tan çekmesi ve güvenliği Irak hükümetine bırakmasıyla birlikte İİD güçlenmeye başlamıştır. Bir yıl-

122 "Dr. Zevahiri'den Suriye'deki Direnişçilere Acil Çağrı", *Inca News*, 23 Ocak 2014.

123 "Ebu Muhammed el-Makdisi IŞİD'i sert bir dille eleştirdi", *Inca News*, 16 Ocak 2014.

124 "Zevahiri'nin Suriye'deki temsilcisi Ebu Halid es-Suri'den Açıklama", *Inca News*, 29 Ocak 2014.

125 "Kabe İmamından Ümmet İçin Barış Girişimi", *Inca News*, 26 Ocak 2014.

126 Aron Lund, "The Other Syrian Peace Process", *Carnegie*, 27 Ocak 2014, <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=54320>

127 "Moheisini says ISIL 'foiled his Ummah Initiative' to end fight with Islamist rebels", *Zaman al-Awsl*, 3 Şubat 2014, <http://www.zamanalwsl.net/en/news/3526.html>

dan kısa bir süre içinde 1000'den az olan militan sayısının 2.500 civarına¹²⁸ yükselmesi ile aynı doğrultuda şiddet eylemlerinde de artış görülmüştür. ABD'nin istihbarat paylaşımından ve üstün teknolojisinden mahrum kalan Irak güvenlik güçleri, IİD ile mücadelesinde yetersiz ve başarısız bir konuma düşmüştür.¹²⁹ IİD'nin güçlenmesinin tek sebebinin ABD'nin ülkeden çekilmesine bağlamak eksik bir yorum olacaktır. Irak Hükümeti'nin Şii Başbakanı Nuri el-Maliki'nin 2010 genel seçimlerinin ardından ve özellikle ABD ordusunun çekilmesiyle birlikte sistemli bir şekilde yönetimdeki Sünni politikacılar üzerinde baskı kurarak, onları yönetimden uzaklaştırması Sünni halk tarafından tedirginlikle karşılanmıştır. Ayrıca, el-Kaide'ye karşı savaşan Sahva askerlerinin sadakatının devam etmesi için ABD, Maliki yönetimine Sahva askerlerinin Irak Ordusu bünyesine alınmasını ve maaşların Irak tarafından ödenmesini önermiştir. Ancak, ABD ordusunun çekilmesiyle birlikte askeri liderliği de kendi bünyesinde toplayan Maliki, Sünni Uyanış (Sahva) Hareketine ihtiyacı olmadığını düşünmüş olacak ki IİD ile savaşmaları için kendilerine verilen desteği geri çekmiştir. Maliki, sayı yüz bin civarında olduğu tahmin edilen Sünni savaşçıların Irak ordusuna alınmasının Şii iktidarı için tehlikeli olduğunu düşünmüştür. Sadece yirmi bin kişinin Irak ordusuna alınabileceğini belirtmiştir fakat bu durum Sünniler arasında hayal kırıklığına sebep olmuştur.¹³⁰ Birçoğu işsiz olan aşiret savaşçılarına verilen finans desteğinin kesilmesi ile birlikte Sahva Hareketi etkisiz hale getirilmiş ve IİD tekrar aktif hale gelmeye başlamıştır.¹³¹ Ayrıca Sahva mensubu pek çok savaşçının tekrar el-Kaide safında savaşmaya başladıkları da gözlemlenmiştir. Bu gibi sebeplerden dolayı kendilerini dışlanmış hissedilen Sünni kesimin protestolarında 2012 yılının sonlarından itibaren artış görülmüştür. Maliki'nin giderek mezhepçi politikalar izlemesinden kaygı duyan bazı Sünni aşiret liderleri Irak Ordusuna karşı IİD'ye destek vermeye başlamıştır. Sünniler arasındaki devlete karşı oluşan bu tedirginlik 2006-2007 iç savaşından sonra neredeyse bitmek üzere olan Irak İslam Devleti'nin faaliyetlerinin azımsanmayacak bir Sünni kesim tarafından tekrar taraftar kazanmasına sebep olmuştur. Irak el-Kaidesi'nin gücünü arttırmasına neden olan bir diğer önemli olay da şüphesiz Suriye'de başlayan halk ayaklanmasının iç savaşa dönmesi sonucu Irak-Suriye sınırında oluşan güvenlik boşluğunun IİD tarafından çok iyi değerlendirilmiş olmasıdır. ABD işgaline karşı

---

128 "Al-Qaeda making comeback in Iraq, officials say", *USA Today*, 28.12.2013

129 "Next door to Syria, an al-Qaeda-linked group is also gaining ground in Iraq", 09.12.2013.

130 Katzman, *Ibid.*, s.15

131 "Maliki's fleeing forces left Anbar to the terrorists", 03.01.2014.

yürütülen direnişte Suriye'den Irak'a gelen savaşçılar, sınırı tekrardan geçişken hale getirmiş ve Irak'ın Suriye sınırındaki Anbar vilayetinde kontrolün büyük bölümünü ele geçirmişlerdir.

El-Kaide'den Kopuş ve Post Kaide

Kısaca toparlamak gerekirse Suriye İç Savaşı'nın son 1 yılında savaş denklemine girip gerek sahada gerekse de saha ile alakalı uluslararası tartışmalarda etkin bir figür haline gelen IŞİD çok sayıda yabancı savaşçıyı bünyesinde bulunduran etnik açıdan çok uluslu, fikri açıdan ise tek tipçi katı bir anlayışa sahip bir yapıdır. Geleceğe dair söylemlerinin “özgür bir Suriye”den ziyade kendilerinin yönettiği Irak ve Suriye'nin içinde bulunduğu alternatif bir devlet ideali olması yerli halk nezdinde sempati kazandıracak bir tez değildir. Abdülkadir Şen bu durumu direniş sosyolojisine aykırı bir uygulama olarak yorumlamış ve örnek olarak Çeçen-Rus savaşında Çeçen direniş grupları içinde önemli bir yere sahip olan Suudi Arabistan asıllı Hattab'ın asla Çeçenistan'da yöneticilik iddiasında bulunmamasını göstermiştir.¹³² Yönetimleri altındaki otoriter yapılarıyla sigara satışından giyim kuşama kadar getirdikleri yasaklar ve bunu uygulama yönünde cebir kullanmaları IŞİD'e sokakta elde edeceği destekten daha fazla antipati oluşturmaktadır. Sahada ise başta ÖSO ve İslami Cephe olmak üzere büyük çaplı neredeyse tüm muhalif gruplarla büyük ya da küçük çaplı çatışmalara girmiş, aralarında var olan sorunların ortaklaşa çözülmesi hususunda uzlaşmaz tavırlar sergilemiştir IŞİD. Sadece Batı destekli ÖSO tarafından değil artık İslamcı gruplar ve hatta Cihadi kanaat önderleri tarafından da tutumları nedeniyle eleştirilen IŞİD cephede güç kaybetmemiş gözükmeyle birlikte ittifak opsiyonlarını kaybetmiştir. IŞİD'in bilhassa aralarında sorun olan yapılara karşı başta “sahva” adlandırması olmak üzere kullandığı tekfir edici söylem yukarıda bahsedilen eleştirilerde de kendine yer bulmuştur. Keza ABD tarafından Usame bin Ladin'e yapılan operasyonda konutunda ele geçirilen bazı mektuplarda Irak İslam Devleti'nin yönetici kadrosundan bazı isimlerle alakalı “kana susamış” sıfatı dahil olmak üzere sert tasvirler kullanılmakta ve bu yöneticilerin kendileri dışındaki gruplarla uzlaşma yolu aramaktan ziyade cebir ve tekfir yolunu kullandıkları ifadeleri geçmektedir.¹³³

132 Abdülkadir Şen, “Suriye'deki fitne karşısındaki tutumumuz”, *Haksöz Haber*, 13 Ocak 2014.

133 “Letters From Abbotabad: Bin Ladin Sidelined?": SOCOM-2012-0000014-HT, CTC, Mayıs 2012. <http://www.ctc.usma.edu/posts/letters-from-abbottabad-bin-ladin-sidelined>

Romain Caillet ise Zevahiri ile Bağdadi'nin temelde aynı fikirlere sahip olduklarını lakin doktrinel bazda örneğin İslam dünyasındaki sıradan Şii topluluklara nasıl yaklaşılması gerektiği gibi hususlarda birbirlerinden farklı düşündüklerini belirtir.¹³⁴ Bu açıdan bakıldığında IŞİD geleneğinin tekfirci ve uzlaşmaz tavrının cihadi kesim içerisinde de hem de uzun bir süreden bu yana rahatsızlık edici bir huy olarak algılandığını söyleyebiliriz. Nitekim Zevahiri'nin IŞİD oluşumunun iptalini ve gruba bağlı savaşçıların faaliyet alanlarının Irak'la sınırlı olduğunu dile getiren mektubu ve ses kayıtlarıyla gelişen süreç Şubat 2014'te nihayete ermiş ve el-Kaide merkez komutanlığından yapılan bir açıklamayla IŞİD'in el-Kaide ile bir alakası olmadığını ve gerçekleştirdikleri eylemlerin el-Kaide'yi bağlamayacağı açıkça söylenmiştir.¹³⁵ Açıklamada IŞİD'in kuruluşunda el-Kaide'nin haberdar edilmediği ve el-Kaide'ye danışılmadığı, eylemlerinde merkezden emir ya da tavsiye beklemeden hareket edildiği, merkezin bundan hoşnutsuzluğunu da önceden dile getirdiği ve dolayısıyla artık el-Kaide ile IŞİD arasında hiçbir bağ olmadığı gibi sert ifadeler geçmektedir. Bu açıklamaların devamında ise Deirezzor¹³⁶ ve Haseke'de¹³⁷ Nusret Cephesi ve IŞİD arasında çatışmalar yaşanmış ve son olarak Nusret Cephesi Irak'ta yayılma işaretleri taşıyan bir mesaj ile IŞİD'i tehdit etmiştir.¹³⁸

Aaron Zelin IŞİD ile el-Kaide arasında kopuşa varan bu süreci tarihsel örneklerdeki benzerlikler üzerinden anlatmıştır. Zelin el-Kaide'nin IŞİD'i reddetmesini Cezayir İç Savaşı'nda Mısır İslami Cihad Grubu ve Ebu Musab el-Suri gibi figürlerin İslamcı bir grup olan Silahlı İslamı Grup'tan desteklerini çekmelerine benzetmektedir. Usame bin Ladin'in de hakkında olumlu düşünmediği Silahlı İslami Grup hareketi bugün Suriye'de IŞİD'in diğer muhalif gruplarla yaşadıklarına benzer bir süreci Cezayir'de yaşamış ve merkezi hükümetten ziyade diğer muhalif İslamcı gruplarla çatışmaya girmiş ve tekfiri bir silah olarak sıklıkla kullanmıştır.¹³⁹ Tekfirin yanı sıra IŞİD'in yöntem olarak çok daha kanlı çözümleri tercih etmesi ve kendisine karşı gelen

134 Romain Caillet, "The Islamic State: Leaving al-Qaeda Behind", *Carnegie*, Aralık 2013. <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=54017>

135 Aron Lund, "A Public Service Announcement From Al-Qaeda", *Carnegie*, 3 Şubat 2014. <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=54411>

136 "Islamist Rebels Oust ISIL from Syria's Deir Ezzor", *Naharnet*, 10 Şubat 2014. <http://www.naharnet.com/stories/en/118010>

137 "Nusra Cephesi ile IŞİD üyeleri arasında çatışma", *AA*, 22 Şubat 2014.

138 "Nusra Cephesi'nden IŞİD'e 5 gün süre", *AA*, 25 Şubat 2014.

139 Aaron Y. Zelin, "Al-Qaeda Disaffiliates with the Islamic State of Iraq and al-Sham", *The Washington Institute*, 4 Şubat 2014, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/al-qaeda-disaffiliates-with-the-islamic-state-of-iraq-and-al-sham>

Sünni gruplara da sert davranması el-Kaide-IŞİD ayrışmasında önemli bir noktadır. Zelin, el-Kaide liderliğinin Cezayir vakasında yaşanan olaylardan çıkardığı ders ile çeşitli coğrafyalardaki kollarına saldırılarında sadece güvenlik birimlerini hedef almalarını ve Sünni sivillere zarar vermekten kaçınmaları yolunda tavsiyesine çeşitli eylemlerde sivil zayıat yaşanmasına karşın Arap Yarımadası el-Kaidesi ve Nusra'nın uymaya çalıştığını ileri sürerken IŞİD'in ise istisnai bir vaka olduğunu söyler.¹⁴⁰

Sonuç olarak Zerkavi'den Bağdadi'ye yaşanan süreçte son olarak IŞİD adını alan yapılanmanın başına buyruk politikalar üreten, tekfiri bir silah gibi kullanılmaktan çekinmeyen ve düşman tanımının içine kendi otoritesini kabul etmeyen Müslüman grupları da katmakta beis görmeyen çizgisi son raddede el-Kaide ile ayrışmalarına yol açmıştır. El-Kaide'nin tarihinde ilk kez bir grubu adını vererek reddetmesi sadece IŞİD'in geleceği ile alakalı değil belki de el-Kaide yapılanmasının tümünün geleceğiyle alakalı yeni tartışmalara gebe bir dönemin işaret fişeği olabilir.

---

140 Ibid

Kaynakça

Basılı Metinler

- Gary Gambill, "Abu Musab al-Zarqawi: A Biographical Sketch," The Jamestown Foundation, *Terrorism Monitor*, Volume 2, Issue 24, December 2004, ss.1-4.
- M. J. Kirdar, "Al Qaeda in Iraq", *Center For Strategic & International Studies* (CSIS), Case Study, Number 1, 2011.
- Fawaz A. Gerges, *The Far Enemy Why Jihad Went Global*, Cambridge University Press, New York, 2010.
- Gordon Corera, "Unraveling Zarqawi's al-Qaeda Connection", The Jamestown Foundation, *Terrorism Monitor*, Volume 2, Issue 24, December 2004, ss.6-8.
- Kemal İnat, "Irak 2005", *Ortadoğu Yıllığı 2005*, Kemal İnat-Ali Balcı (ed.), Ankara, 2006, ss.53-79.
- Gökhan Çetinsaya, "SETA Irak Dosyası: Irak'ta Yeni Dönem, Ortadoğu ve Türkiye", *SETA*, Rapor No. ST1-406, Nisan, 2006.
- Kenneth Katzman, "Iraq and Al Qaeda", *CRS Report for Congress*, Order Code RL32217, April, 2008.
- Mesut Özcan, "Irak 2007", *Ortadoğu Yıllığı 2007*, Kemal İnat-Muhittin Ataman-Murat Yeşiltaş (ed.), İstanbul, 2009, ss.33-61.
- Mesut Özcan, "Irak 2006", *Ortadoğu Yıllığı 2006*, Kemal İnat-Muhittin Ataman (ed.), Ankara, 2008, ss.57-79.
- Jessica D. Lewis, "Al-Qaeda in Iraq Resurgent- The Breaking the Walls Campaign", Part I, *Middle East Security Report*, 14, Institute for the Study of War, 2013.
- Aaron Y. Zelin, "Al- Qaeda in Syria: A Closer Look to ISIS", *The Washington Institute*, Eylül 2013
- R.Green, "Al-Qaeda Upgrades Its Presence in Syria", *MEMRI*, Kasım 2013
- Aron Lund, "Pushing Back Against Islamic State of Iraq and the Levant: The Path to Conflict", *Carnegie*, Ocak 2014
- Aron Lund, "Pushing Back Against Islamic State of Iraq and the Levant: The Islamic Front", *Carnegie*, Ocak 2014
- Aron Lund, "The Other Syrian Peace Process", *Carnegie*, Ocak 2014,
- Romain Caillet, "The Islamic State: Leaving al-Qaeda Behind", *Carnegie*, Aralık 2013.
- Aron Lund, "A Public Service Announcement From Al-Qaeda", *Carnegie*, Şubat 2014.

Aaron Y. Zelin, "Al-Qaeda Disaffiliates with the Islamic State of Iraq and al-Sham", *The Washington Institute*, Şubat 2014

İnternet Haberleri

- Abdulkadir Şen, "Irak Dosyası: İşgal ve Direniş", *International Pressmedya*, 10.12.2013.
- Mary Anne Weaver, "The Short, Violent Life of Abu Musab al-Zarqawi", *The Atlantic*, 11.12.2013.
- Zachary Laub, "Al-Qaeda in Iraq (a.k.a. Islamic State in Iraq and Greater Syria)", *Council on Foreign Relations*, 11.12.2013.
- Eben Kaplan, "Abu Hamza al-Muhajir, Zarqawi's Mysterious Successor (aka Abu Ayub al-Masri)", *Council on Foreign Relations*, 24.12.2013.
- "Senior Iraqi al-Qaeda leaders 'killed'", *BBC*, 23.12.2013.
- "Abu Ayyub al-Masri", *Global Security*, 24.12.2013,
- "Al-Qa'ida in Iraq (AQI)", *The National Counterterrorism Center*, 24.12.2013,
- "Senior Iraqi al-Qaeda leaders 'killed'", *BBC*, 23.12.2013.
- "Irak İslam Devleti ile Nusra Cephesi birleşiyor", *Yakın Doğu Haber*, 09.04.2013.
- "Tawhid and Jihad", *Start*, 16.12.2013
- Mete Çubukçu, "Irak'ta Direniş: Düşman Bu Kez El-Kaide", *Birikim*, 20.12.2013.
- Patrick Cockburn, "Irak'ta Sünni-Şii Kavgasını Kim Kazandı?", *International Pressmedya*, 10.01.2014.
- "Iraq holy city blast kills scores", *BBC*, 31.01.2014,
- Sammy Salama, "Possible Suspects and Motives for the Suicide Bombings In Iraq", James Martin Center for Nonproliferation Studies, 31.01.2014,
- Haitham Numan, "Who is the Real Target in Anbar?", 10.01.2014,
- "Abu Bakr al-Baghdadi – a Short Biography of the ISIS Sheikh", 16.01.2014
- "Iraq: Bombings in Baghdad and Nasiriya kill scores", *BBC*, 29.12.2013.
- Jessica Lewis, "Al Qaeda in Iraq's "Breaking the Walls" Campaign Achieves Its Objectives at Abu Ghraib", 29.12.2013
- "Irak'ta hapishaneye baskın!", *Dünya Bülteni*, 19.01.2014.
- "Al-Qaeda Militants Raid Iraq's Abu Ghraib, Taji Prisons", *Al-Monitor*, 19.01.2014.
- "Al-Qaida Claims Deadly Prison Raids in Iraq", *Associated Press*, 19.01.2014.
- "Cumhurbaşkan Yardımcısı Haşimi'ye tutuklama emri", *Hürriyet*, 22.01.2014
- "Haşimi'ye idam cezası", *Hürriyet*, 22.01.2014

- “Timeline: Deadliest attacks in Iraq in 2012”, *Reuters*, 22.01.2014
- “Human Rights Watch Slams Iraqi Government for Hawija”, *Al-Monitor*, 15.03.2013
- Wladimir van Wilgenburg, “Kerkük Protesto Hareketi ve Havice ‘Katliamı’ Sonuçları”, *ORSAM*, 16.05.2013.
- Margaret Griffis, “Iraq Unrest Unabated: At least 38 Killed, 109 Wounded”, *Anti War*, 26.04.2013
- Margaret Griffis, “At least 86 Iraqis Killed in Ongoing Violence Triggered by Protests”, *Anti War*, 24.04.2013
- Margaret Griffis, “Third Day of Iraq Unrest Leaves 96 Dead”, *Anti War*, 25.04.2013
- “Iraklı Milletvekili Alvani’nin Gözaltına Alınması”, *Haberler*, 22.01.2014
- “Dozens of Iraqi MPs quit over Anbar violence”, *Al-Jazeera*, 23.01.2014
- “Irak’ta askerlerle aşiretlere bağlı silahlı gruplar çatıştı”, *AA*, 23.01.2014
- Ali Semir, “Irak, En Tehlikeli Krizini Yaşıyor” başlıklı Anadolu Ajansına verdiği röportaj, 23.01.2014
- “Next door to Syria, an al-Qaeda-linked group is also gaining ground in Iraq”, *Washington Post*, 09.12.2013
- Aaron Y. Zelin, “Jabhat al-Nusra and Jihad in Syria”, 30 Ocak 2012
- “Twin car bombs kill dozens in Damascus”, *Al Jazeera*, 18 Mart 2012
- “Syria unrest: Aleppo bomb attacks kill 28”, *BBC*, 10 Şubat 2012
- “Qaeda in Iraq confirms Syria’s Nusra is part of network”, *AFP*, 9 Nisan 2013
- “Syria’s al-Nusra pledges allegiance to al-Qaeda”, *The Telegraph*, 10 Nisan 2013
- “Zawahiri’nin Nusret Cephesi Mektubu”, *İnce News*, 13 Haziran 2013
- “Iraqi al-Qaeda chief rejects Zawahiri orders” *Al Jazeera*, 15 Haziran 2013.
- “On al-Baghdadi’s disobedience of Dr. Zawahiri”, 15 Haziran 2013.
- “Zawahiri disbands main Qaeda faction in Syria”, *The Daily Star Lebanon*, 8 Kasım 2013.
- “Jabhat an-Nusra is the only official al-Qaeda in Syria”, Kasım 2013
- “Jabhat al-Nusra now in Lebanon?”, *NOW*, 23 Aralık 2013
- “Nusra video shows intense urban fighting in Deir ez Zor”, 24 Kasım 2013
- “Ex-CIA Director: Bashar Assad win maybe Syria’s ‘best option’”, 12 Aralık 2013
- Lavrov: West realizing Assad less of a threat than Islamists”, *The Daily Star Lebanon*, 20 Aralık 2013.
- “Jabhat al-Nusra ‘does not seek rule in Syria’ says leader”, *The National*, 19 Aralık 2013.

- Chris Looney, "Al-Qaeda's governance strategy in Raqqa", *Fair Observer*, 19 Aralık 2013.
- "Al Qa'ida desecrates church in Syria", *AINA*, Kasım 2013
- "Zevahiri: Sizinle Savaşmayanlarla Savaşmayın", *Haksöz Haber*, 15 Eylül 2013.
- "Suriyeli Alimlerden Irak Şam İslam Devleti'ne Uyarı", *Timeturk*, 23 Aralık 2013.
- "Al Nusra urges rebels to help free leader from ISIL captivity", *Syria News Desk*, 27 Aralık 2013
- Aymenn Jawad El-Tamimi, "The Islamic State of Iraq and al-Sham",
- "Syria: Islamists infighting sweeps Raqqa", *Asharq al-Awsat*, 15 Ağustos 2013.
- "Genelkurmay: Kuzey Kasırgası Tugayı mensubu 85 kişi teslim oldu", *Zaman*, 17 Ekim 2013.
- "Ahrar Al Sham aid worker assassinated by ISIS", 12 Eylül 2013
- "Al-Qaeda linked rebels apologise after cutting of head off wrong person", *The Telegraph*, 14 Kasım 2013.
- Joshua Landis, "Notes on the growing struggle between ISIS, Nusra/Ahrar, and other factions of the FSA", 17 Kasım 2013.
- "Killings tit-for-tat kidnappings and attacks at checkpoints in Aleppo province", *The Syrian Observer*, 11 Aralık 2013
- "ISIL tortured to death Ahrar al Sham commander in Aleppo", *Zaman al-Awsat*, 1 Ocak 2014.
- Cedric Labrousse, "Proclamation du Front Islamique (Jabhat-al Islamiyya) en Syrie", 23 Kasım 2013.
- Joshua Landis, "The Battle Between ISIS and Syria's Rebel Militia's", 4 Ocak 2014
- "Nusra liderinden uzlaşma çağrısı", *Dünya Bülteni*, 7 Ocak 2014.
- Cedric Labrousse, "Abu Sa'ad, un emir d'al Nusra symbole de la résistance contre L'EIIS", 14 Ocak 2014.
- "Syria: Rebels drive ISIS out of Aleppo", *Asharq al-Awsat*, 9 Ocak 2014.
- "Activists: Nearly 1069 dead in Syrian rebel infighting", *SOHR*, 18 Ocak 2014.
- "Tartusi IŞİD hakkında fetva yayınladı", *Haksöz Haber*, 16 Ocak 2014.
- "Dr. Zevahiri'den Suriye'deki Direnişçilere Acil Çağrı", *Inca News*, 23 Ocak 2014.
- "Ebu Muhammed el-Makdisi IŞİD'i sert bir dille eleştirdi", *Inca News*, 16 Ocak 2014.
- "Zevahiri'nin Suriye'deki temsilcisi Ebu Halid es-Suri'den Açıklama", *Inca News*, 29 Ocak 2014.

- “Kabe İmamından mmet İçin Barış Girişimi”, *Inca News*, 26 Ocak 2014.
- “Moheisini says ISIL ‘foiled his Ummah Initiative’ to end fight with Islamist rebels”, *Zaman al-Awsl*, 3 Şubat 2014
- Abdulkadir Şen, “Suriye’deki fitne karşısındaki tutumumuz”, *Haksöz Haber*, 13 Ocak 2014.
- “Letters From Abbotabad: Bin Ladin Sidelined?”: SOCOM-2012-0000014-HT, *CTC*, Mayıs 2012.
- “Islamist Rebels Oust ISIL from Syria’s Deir Ezzor”, *Naharnet*, 10 Şubat 2014.
- “Nusra Cephesi ile İŞİD yeleri arasında çatışma”, *AA*, 22 Şubat 2014.
- “Nusra Cephesi’nden İŞİD’e 5 gün süre”, *AA*, 25 Şubat 2014.